

467

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Κ. ΑΒΤΖΗ

ΤΟ ΡΟΔΟΛΙΒΟΣ
ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ

(ΙΣΤΟΡΙΑ - ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ - ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ)

269

(Τῶν δὲ ρόδων) ... ἕνια γὰρ εἶναι φασιν ἃ καὶ καλοῦσιν ἑκατοντάφυλλα· πλείστα δὲ τοιαῦτά ἐστι περὶ Φιλίππους· οὗτοι γὰρ λαμβάνοντες ἐκ τοῦ Παγγαίου φυτεύουσιν· ἐκεῖ γὰρ γίνεται πολλά...

Θεοφράστου Ἱστορ. φυτῶν VI 6—, 4
370—285 π. X.

Ἐλάχιστα εἶναι τὰ πεντάφυλλα, ἔπειτα περισσότερα, ὅταν εἶναι ἀπὸ τὸ εἶδος ἐκεῖνο, τὰ λεγόμενα ἑκατοντάφυλλα, τὰ ὅποια ὑπάρχουν καὶ εἰς τὴν ὕπαιθρον Ἰταλίαν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα περὶ τοὺς Φιλίππους, ὅπου ὁμως δὲν εἶναι ἐγγωρίου προελεύσεως. Τὸ γειτονικὸν Πάγγαιον ὄρος παράγει ρόδα μὲ πολλά καὶ μικρὰ φύλλα. Οἱ κάτοικοι τὰ μεταφυτεύουν ἐκεῖ ὅπου καὶ εὐδοκιμοῦν.

Πλίνιος — Ἱστορία φυσικὴ XXI, 4 (10),
§ 17. (23—79 μ. X.)

Ὅμοίως πρβλ. HEUZEY et DAUMET, Mission archéologique de Macédoine p. 157, Paris 1876, J. N. SVORONOS, L'hellénisme de la Macédoine p. 126 et 150—153, Paris 1919.

Ἐν παρόμοιον ποιητικὸν λειβάδιον, μ' ἕνα ὥραϊον ρυάκιον χεῖμαρρον, κατέχεται σήμερον κάτωθι τῆς κορυφῆς τοῦ Παγγαίου ἀπὸ τὸ μεγαλύτερον ἑλληνικὸν χωρίον τοῦ Παγγαίου (4.000 Ἑλληνας, 300 Τοῦρκοι) καὶ τὸ ὅποιον ὀνομάζεται Ροδολεῖβος καὶ ὅπερ εἶναι ἀληθῶς, δι' ὅλους ἐκείνους πού τὸ ἐπεσκέφθησαν, ἕν ἀληθινὸν λειβάδιον ἀπὸ ρόδα, ἕν Λεῖβηθρον ρόδων.

Παρήγγειλα καὶ μοῦ ἔφεραν ἀπὸ τὸ Ροδολεῖβος (λειβάδι ρόδων) τοῦ σημερινοῦ Παγγαίου μερικὰ ρόδα τοῦ τόπου καὶ συγκρίνων ταῦτα μὲ τὰ πλέον εὐκρινῶς χαραγμένα τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος νομισμάτων, καὶ μὲ τὴν περιγραφὴν τῶν ρόδων τοῦ Παγγαίου ἀπὸ τὸν Θεοφράστον, ἀμέσως ἐπίσθην ὅτι δὲν ἐπρόκειτο περὶ ρόδων ὠρίμων, φτασμένων, ἀλλὰ περὶ μπουμπουκιῶν ρόδων τοῦ Παγγαίου, πιστῶς ἀπεικονιζομένων.

Ernest BABELON, Traité des Monnaies Grecques et Romaines p. 1048
(J. Svoronos ἔνθ' ἄνωτ. σελ. 126 127).

Ἐκαλλιέργουν εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Φιλίππων ἕνα εἶδος ρόδων ἑκατονταφύλλων, λίαν ὀνομαστῶν, τὰ ὅποια, ὡς ἔλεγον, προήρχοντο ἀπὸ τὸ Παγγαῖον καὶ ἡ ἀνάμνησις τῶν ὀνομάτων διετηρήθη μέχρι τῶν ἡμερῶν μας εἰς τὸ ὄνομα «Ρ ο δ ο λ ε ἰ β ο ς».

Paul COLLART—Philippes, σ. 481

265

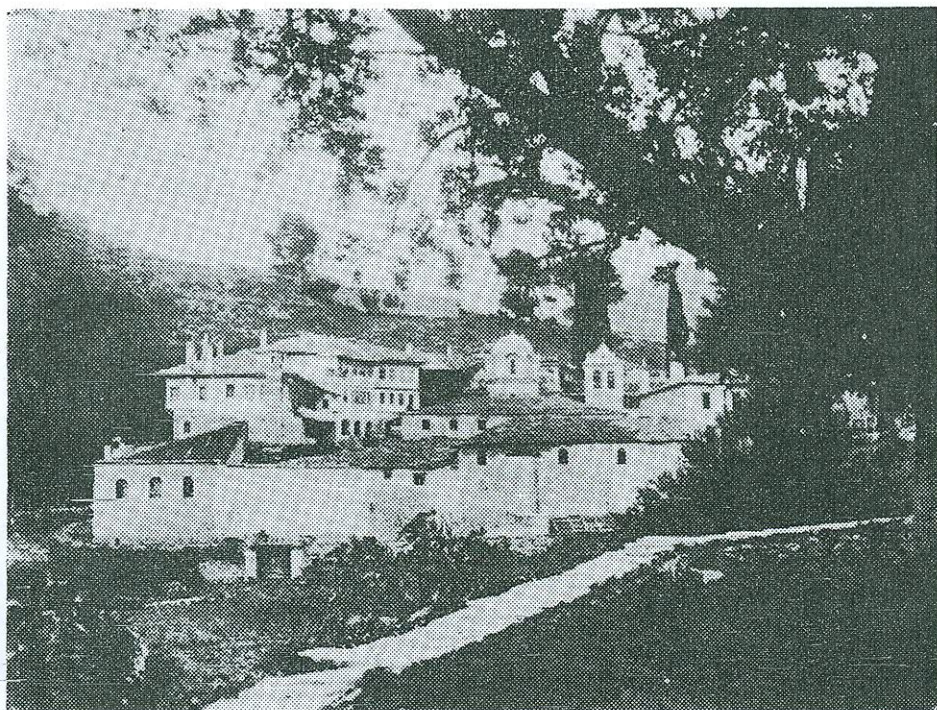
Εἰς τὴν ἐκπόνησιν τῆς ἀνὰ χεῖρας μελέτης μου παρεκινήθην ἀπὸ τὴν πρὸ δεκαετίας περίπου δημοσιευθεῖσαν εἰς τὴν ἑφημερίδα τῆς Θεσσαλονίκης «Ἡ Μακεδονία» ἐπιστολὴν τοῦ κ. Νικ. Ἀνδριώτου, καθηγητοῦ τῆς Γλωσσολογίας ἐν τῷ Ἀριστοτελείῳ Πανεπιστημίῳ, καθ' ἣν τὸ τοπωνύμιον Ροδολεῖβος δὲν εἶναι λέξις ἑλληνικὴ, ἀλλὰ σλαβικὴ καὶ εἰδικώτερον σερβικὴ, παρὰ τὴν ἀντίθετον, ὑποστηρικθεῖσαν παρ' ἐμοῦ δημοσίᾳ, γνώμῃ, πλήρως τεκμηριωμένην, διὰ τῶν εἰς τὸν Ὅμηρον καὶ τοὺς ἄλλους ἀρχαίους συγγραφεῖς παραπομπῶν, καθ' ἃς ἡ λέξις αὕτη ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰς λέξεις ῥόδον καὶ λείβω ἢ λίβω.

Κατὰ τὸν μεσολαβήσαντα ἔκτοτε καὶ μέχρι σήμερον χρόνον δὲν ἔπαυσα ἀναζητῶν καὶ ἄλλας πηγὰς, ἰδίᾳ ἱστορικὰς, πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀπόψεώς μου, ὅτι τὸ τοπωνύμιον Ροδολεῖβος ἔχει ἑλληνικὴν γλωσσικὴν προέλευσιν, ὡς καὶ ἱστορίαν. Καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἀπόφθεγμα τοῦ Μενάνδρου «ἔρχεται τ' ἀληθὲς εἰς τὸ φῶς ἐνίοτ' οὐ ζητούμενον», ἠτύχησα ν' ἀποκτήσω τὴν ἔξοχον μελέτην τοῦ διαπρεποῦς Γάλλου ἀρχαιολόγου κ. Πῶλ Κολλάρ, ὑπὸ τὸν τίτλον «Οἱ Φίλιπποι, πόλις τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τῶν ἀρχῶν μέχρι τῆς Ρωμαϊκῆς κυριαρχίας», δημοσιευθεῖσαν ἐν Παρισίοις τὸ 1937 (γαλλιστί), καὶ ἐξ αὐτῆς, ὡς ἀφετηρίας, ὠρμήθην διὰ τὴν ἀναζήτησιν καὶ ἄλλων πηγῶν πρὸς ὀλοκλήρωσιν τῆς τοιαύτης προσπάθειάς μου.

Ἐκρῖνα ἐπιβεβλημένον μοι καθῆκον ὅπως μὴ ἀφίσω τοὺς συμπατριώτας μου εἰς τὴν πλάνην ὅτι ἡ γενέτειρά μας ἔχει σλαβικὸν ὄνομα, καὶ τοῦτο, διότι τὴν τοιαύτην γνώμην εἶχεν ἐκφέρει ἀρμοδίως καθηγητὴς Γλωσσολογίας καὶ προβαίνω ἤδη εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς μικρᾶς μὲν, χρησίμου ὅμως, τὸ ἐλπίζω, διὰ τὰς μελλούσας γενεάς, παρούσης πραγματείας μου.

Ἐθεώρησα ὡσαύτως σκόπιμον ὅπως παραθέσω εἰς τὴν παρούσαν μελέτην καὶ διάφορα μυθολογικὰ στοιχεῖα καὶ ἱστορικὰ γεγονότα συνδεόμενα μὲ τὸ ὅλον θέμα, ἵνα διὰ τοῦ τρόπου τούτου καταστῶ περισσότερον καταληπτὸς καὶ πειστικὸς εἰς τὴν ἐπιχειρηματολογίαν μου περὶ τῆς ἑλληνικῆς προελεύσεως τοῦ τοπωνυμίου.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Κ. ΑΒΤΖΗΣ

Ἱερά Μονή Εἰκοσιφανίσσης (Κοσσυφανίσσης) Παγγαίου.

Ροδολίβος.—Γενική ἄποψη.

267

Τὰ ἀλλόγλωσσα τοπωνύμια καὶ ἡ ἐξελληνίσις αὐτῶν.

Ἀπὸ τῶν πρώτων μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος ἐκ τοῦ τουρκοῦ ζυγοῦ ἡμερῶν, αἱ κατὰ καιροὺς Κυβερνήσεις τοῦ νεοῖδρουθέντος Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, ὡς ἓνα ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων μελημάτων καὶ ὡς ἐθνικὸν καθήκον των ἐθεώρησαν, τὴν ἀντικατάστασιν τῶν ἐκασταχοῦ τῆς χώρας ἀλλογλώσσων τοπωνυμιῶν, τῶν πόλεων, ἐπαρχιῶν καὶ κωμῶν, δι' ἑλληνικῶν ὀνομάτων, ληφθέντων, ὅπου τὸ τοιοῦτον ἦτο δυνατόν, ἐξ ἀντιστοίχων ὀνομάτων τῆς ἀρχαίας ἢ νεωτέρας ἱστορίας ἐκάστου τόπου.

Ἐκτὸς τῶν ἀλλογλώσσων τοπωνυμιῶν ἀπεφασίσθη ὡσαύτως καὶ ἡ ἀντικατάστασις τῶν κακοφώνων ἢ δυσήχων ὀνομάτων, ὅσα δὲν συνδέονται πρὸς ἐπίσημόν τι γεγονός τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας ὡς καὶ τῶν ἀκαταλλήλων ἑλληνικῶν, ὅσάκις ταῦτα ἀντικατέστησαν παλαιότερα καὶ γνωριμώτερα ἑλληνικὰ ὀνόματα.

Πρὸς τὸν ἀνωτέρω σκοπὸν ἐξεδόθη τὸ ἀπὸ 31 Μαΐου -- 8 Ἰουνίου 1909 Β. Διάταγμα, δημοσιευθὲν εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 125/1909 Φύλλον τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, «Περὶ συστάσεως Ἐπιτροπείας πρὸς μελέτην τῶν Τοπωνυμιῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐξακρίβωσιν τοῦ ἱστορικοῦ λόγου αὐτῶν». Ἡ ὡς ἄνω συσταθεῖσα Ἐπιτροπεία μελέτης Τοπωνυμιῶν Ἑλλάδος, μεταγενεστέρως καὶ διὰ Β.Δ. τοῦ ἔτους 1927 μετωνομάσθη εἰς Συμβούλιον Τοπωνυμιῶν, παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ Ἐσωτερικῶν, ἀποτελούμενον ἐκ τῶν ἀρμοδιωτέρων εἰδικῶν ἐπιστημόνων, ἧτοι ἀρχαιολόγων, ἱστορικῶν, φιλολόγων, γλωσσολόγων, γεωγράφων καὶ ἀνωτάτων διοικητικῶν ὑπαλλήλων, ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως τοῦ Ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν.

Κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς ἀνωτέρω Ἐπιτροπείας καὶ τοῦ Συμβουλίου Τοπωνυμιῶν μέχρι σήμερον χρονικὸν διάστημα τῶν ἐξήκοντα ἐτῶν, ἰδίᾳ δὲ μετὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους καὶ τὴν προσάρτησιν τῶν Νέων Χωρῶν εἰς τὴν μητέρα Ἑλλάδα, τὸ Συμβούλιον Τοπωνυμιῶν ἔφερεν εἰς πέρας σημαντικὸν μέρος τοῦ ἔργου του, συνεχίζεται δὲ τοῦτο εἰς πᾶσαν παρουσιαζομένην περίπτωσιν ἐν συνεννοήσει καὶ ἐπαφῇ πάντοτε μετὰ τῶν οἰκείων Νομαρχιῶν καὶ τῶν ἐνδιαφερομένων Κοινοτήτων. Δέον νὰ σημειωθῇ ἐπ' αὐτοῦ, ὅτι ἡ Μακεδονία, ἡ Θράκη, ἡ Ἡπειρος, αἱ Νῆσοι τοῦ Αἰγαίου καὶ ἡ Θεσσαλία, λόγῳ τῆς ἐπὶ αἰῶνας τουρκικῆς κυριαρχίας, παρέσχον εἰς τὴν ὡς ἄνω Ὑπηρεσίαν ἀφθονον πρὸς τοῦτο ὕλικόν ἐξ ἀλλογλώσσων τοπωνυμιῶν.

Ὡς πρὸς τὴν σκοπιμότητα τῆς τοιαύτης ἀποφάσεως τῶν ἐκάστοτε Κυβερνήσεων δέον νὰ ὑπογραμμισθῇ ὅτι θὰ ἦτο, τῇ ἀληθείᾳ, ἀδιανόητον ἂν δὲν ἐλαμβάνετο μέριμνα καὶ συνεχίζετο ἡ διατήρησις ξενογλώσσων, τουρκοσλαβικῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, τοπωνυμιῶν ἐπὶ τοῦ ἐλληνικοῦ ἐδάφους. Ἡ Ἑλλάς, μὲ τὴν ὑπερτρισχίλιετῇ ἔνδοξον ἱστορίαν της, εἶναι κατάμεστος ἀπὸ ἱστορικὰ μνημεῖα, ἀπὸ ἔνδοξα ἱστορικὰ ὀνόματα, ἡ δὲ ἱστορία της κοσμεῖται μὲ σελίδας ἀφθάστου δόξης καὶ μεγαλείου. Δὲν θὰ ἦτο, ὅθεν, ὄρθον οὔτε καὶ ἐπιτρεπτόν, ὅπως αὐτὸς ὁ τόπος, ὁ καθαγιασμένος μὲ τὸ αἷμα ἔνδόξων προγόνων, ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἰδανικῶν, φέρη ὀνόματα τουρκοσλαβικά, ξένα πρὸς πᾶν τὸ ἐλληνικόν. Θὰ ἦτο δὲ προσέτι καὶ γεγονὸς ἀποκαρδιωτικὸν διὰ πάντα ξένον ἐπισκέπτην ἐρχόμενον εἰς Ἑλλάδα διὰ νὰ μελετήσῃ καὶ ἀποθαυμάσῃ τὰ μνημεῖα τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἐπισκεφθῇ τοὺς τόπους ἔνθα διεδραματίσθησαν ἱστορικὰ γεγονότα, νὰ συναντᾷ ἀνὰ πᾶν βῆμα του τοπωνύμια, μηδεμίαν σχέσιν ἔχοντα μὲ τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν καὶ ἱστορίαν. Ἐπὶ πλέον δικαίως θὰ ἐδίγετο καὶ ἡ ἐθνικὴ ἡμῶν φιλοτιμία, καθ' ὅσον διὰ τῶν ὀνομάτων τούτων θὰ μετεβιβάζετο ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ἡ ἀνάμνησις τῶν κατὰ καιροὺς γενομένων ἐπιδρομῶν βαρβαρικῶν, ἀπὸ βορρᾶ ἰδίως κατελθόντων, φύλων, καὶ ἐγκατασταθέντων προσωρινῶς εἰς τὴν χώραν μας. Παρὰ ταῦτα καὶ ὅλως παραδόξως εἰς τὸ παρελθὸν ἀτυχῶς εὐρέθησαν Ἕλληνες, οἵτινες ὑπεστήριξαν ὅτι αἱ ξενογλωσσοὶ τοπωνυμῖα θὰ ἔδει νὰ παραμείνουν καὶ νὰ μὴ ἀντικατασταθοῦν, καὶ τοῦτο διότι διὰ τῆς ἐξελληνίσεως αὐτῶν δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ σβήσωμεν τὴν ἱστορίαν, ἐνῶ ἀντιθέτως διὰ τῆς διατηρήσεως αὐτῶν θὰ μετεβιβάζοντο ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ἱστορικὰ γεγονότα, ἅτινα εἶναι συνδεδεμένα μὲ τοὺς διαφόρους ἐν Ἑλλάδι τόπους. Ἡ τοιαύτη γνώμη ὡς εἰκός, δὲν θὰ ἀπήτει οἰανδήποτε ἀντίκρουσιν καθ' ὅσον εἶναι ἀφ' ἑαυτῆς σφαλερὰ καὶ ἀπαράδεκτος διὰ τοὺς ἐξῆς κυρίως λόγους :

Διότι διὰ τῆς ἀλλαγῆς τῶν ξενογλώσσων τοπωνυμιῶν οὐδαμῶς σκοπεῖται ἡ ἐξάλειψις ἢ ἀλλοίωσις καὶ ἄρνησις τῆς ἱστορίας. Ἡ ἱστορία ἐξακολουθεῖ παραμένουσα ἀνὰ τοὺς αἰῶνας ἢ αὐτὴ καὶ ἀναλλοίωτος, ὡς εἶναι γνωστὸν τοῖς πᾶσιν, οἰαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ ὀνομασία τῶν τόπων εἰς τοὺς ὁποίους διεδραματίσθησαν τὰ ἱστορικὰ γεγονότα, ἀλλὰ καὶ διότι οὐδεὶς πρὸς τοῦτο συντρέχει λόγος καὶ οὐδεὶς ἐσκέφθη νὰ ἐπιχειρήσῃ παρόμοιον τι, καθ' ὅσον αἱ κατὰ καιροὺς γενομέναι εἰς Ἑλλάδα ἐπιδρομαὶ βαρβαρικῶν φύλων, ἀπὸ βορρᾶ κατελθόντων, εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν δύνανται νὰ καταλογισθοῦν εἰς βᾶρος τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἀποτελοῦσαι ὄνειδος, ὥστε νὰ θέλωμεν νὰ τὰς ἐξαλείψωμεν καὶ ἀπὸ τὴν μνήμην μας. Ἀπλοῦν παρὰδειγμα τῆς ἀληθείας ταύτης εἶναι τὸ ὅτι π.χ. οἱ Τούρκοι μὲ τὸ ν' ἀντικαταστήσουν τὸ ὄνομα τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων καὶ πρωτεύουσας τοῦ ἔνδοξου Βυζαντινοῦ Κράτους, διὰ νὰ τὴν μετονομάσουν εἰς «Ἰσταμπούλ», δὲν

διέγραψαν τὸ παράπαν τὴν ἱστορίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, τῆς ὁποίας ὁ βίος, ὡς γνωστόν, ὑπερέβη τὴν χιλιετηρίδα.

Τὸ αὐτὸ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καὶ διὰ τὴν ἀντικατάστασιν τῶν ὀνο-

Ἡ ὑψηλότερα κορυφή τοῦ Παγγαίου (Πιλὰφ Τεπέ).

μάτων ἄλλων ἱστορικῶν πόλεων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς Θράκης, ὡς π.χ. τῆς Σμύρνης, Μιλήτου, Ἐφέσου, Νικομηδείας, Ἀμίσου, Καλλιπόλεως, Πανόρμου, Ἀδριανουπόλεως, εἰς τὰς ὁποίας ἔδωσαν τὰ ὀνόματα Ἰζμίρ, Ἰζμίτ, Σαμσούν, Ἐντίρνε, Γκελήμπολου, Μπάντερμα κλπ.

᾽Ωσαύτως διότι τὰ καθ' ἕκαστον τουρκοσλαυικὰ ὀνόματα πόλεων καὶ κωμῶν οὐδὲν γεγονὸς ὑπενθυμίζουν, ὥστε νὰ πιστευθῇ ὅτι ἐπιβάλλεται ἡ διατήρησις των ὡς ἔχουν. Οὕτω κατ' οὐδὲν θὰ ἡλλοιοῦτο ἡ ἱστορία, ἂν

π. χ. ἡ Κομοτηνὴ ἐξηκολούθει νὰ λέγηται Γκιουμουρτζίνα, ἡ Ἀλεξανδρούπολις Δεδέαγατς, ἡ Ὁρεστιάς Καράαγατς, ἡ Εἰδομένη Γευγελῆ, τὸ Σιδηρόκαστρον Δεμιρ Χισάρ, τὸ Ἀμύνταιον Σόροβιτς, ἡ Πτολεμαῖς Καϊλάρια, ἡ Βέρροια Καραφέρια, ἡ Ξάνθη Ἰσκέτσε, κλπ.

Ὡσαύτως θὰ ἦτο παράλογον ν' ἀφήσωμεν ἐπ' ἄπειρον τὸ ἱστορικὸν καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα Ἱερὸν Ὄρος Πάγγαιον νὰ λέγηται καὶ νὰ γράφηται εἰς τοὺς χάρτας μὲ τὸ ὄνομα Πουρνὰρ Ντάγ καὶ ὄχι μὲ τὸ πραγματικὸν τοῦ ὄνομα, ὡς τοῦτο εἶναι τὸ ἀνὰ τὴν ὑφήλιον γνωστὸν.

Αἱ πόλεις αὗται δὲν συνδέονται μὲ ἱστορικὰ γεγονότα καὶ δὴ σημαντικά, ὥστε νὰ παρίσταται ἀνάγκη νὰ παραμείνουν ὡς ἔχουν μὲ τὴν παλαιάν των ὀνομασίαν, διὰ νὰ μᾶς τὰ ὑπενθυμίζουν μήπως καὶ λησμονηθῶν εἰς τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου.

Παρεκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἐθνικῆς σημασίας λόγων, τοὺς ὁποίους ἐξεθέσαμεν, φρονοῦμεν ὅτι καὶ διὰ λόγους καθαρῶς αἰσθητικῶς δὲν θὰ ἔπρεπε ὁ γεωγραφικὸς χάρτης τῆς Ἑλλάδος νὰ περιέχῃ παραπλεύρως τῶν ὠραίων καὶ ἱστορικῶν τοπωνυμιῶν, λ. χ. τῆς Ἀμφιπόλεως, τῶν Φιλίππων, τῆς Μυρκίνου, τῆς Ἡρακλείας, τῶν Σερρῶν, τῆς Πέλλης, τῆς Πτολεμαίδος, τοῦ Γαζώρου, τῆς Σκοτούσης, τῆς Μυρίνης, τοῦ Δομήρου, τοῦ Δραβήσκου, ὀνόματα κακόηχα καὶ ἀνερμήνευτα, ὡς π. χ. Προβίστα, Βολτσίστα, Τσερπίστα, Χρούπιστα, Ὄσμὰν Καμήλα, Μπαντέμ Τσιφλίκ, Γενῆ Κιόι, Ὄρτὰ Κιόι, Κιζπεκῆ, Τζουμαγιά, Κιὸνπ Κιόι, Σέμαλτον, Κωτσάκι, Σδραβῆκι, Τσερέπιανη, Καγιαλάρ, Γενιτζέ, Καζακλάρ, Τοπουζλάρ, Μπανταλάρ, Ταχταλασμάν, Τουρκομουσλῆ, Καρανταναλῆ, Μπερεκετλῆ, Καβακλῆ κλπ., καθόσον θὰ διετηρεῖτο δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου ἐπ' ἄπειρον καὶ κατὰ τρόπον ἀσυγχώρητον μία ἄνευ λόγου ἀσχημία καὶ τίποτε περισσότερον.

Ὡς ἦτο φυσικὸν καὶ ἐπόμενον τὸ Συμβούλιον Τοπωνυμιῶν ἐπιληφθὲν τῆς ἀντικαταστάσεως τῶν ἐν τῷ νομῷ Σερρῶν ἀλλογλώσσων καὶ κακοφώνων τοπωνυμιῶν δὲν ἀπησχολήθη ποτὲ οὔτε κἂν ἐγένετο σκέψις ἀντικαταστάσεως τοῦ τοπωνυμίου τῆς μεγαλυτέρας καὶ ὠραίας κωμοπόλεως Ροδολίβου, τῆς κειμένης ἐπὶ τῶν βορείων ὑπωρειῶν τοῦ ἱστορικοῦ Παγγαίου Ὄρους, τὴν ὠραιότητα τῆς ὁποίας ἐξύμνησαν κορυφαῖοι ἐπιστήμονες καὶ παγκοσμίου φήμης σοφοί, καὶ μὲ τὴν ἐλληνικότητα τοῦ ὀνόματος τῆς ὁποίας ἠσχολήθησαν διάσημοι, ἡμέτεροι καὶ ξένοι, ἐπιστήμονες, περὶ ὧν λεπτομερέστερον θὰ γίνῃ λόγος κατωτέρω.

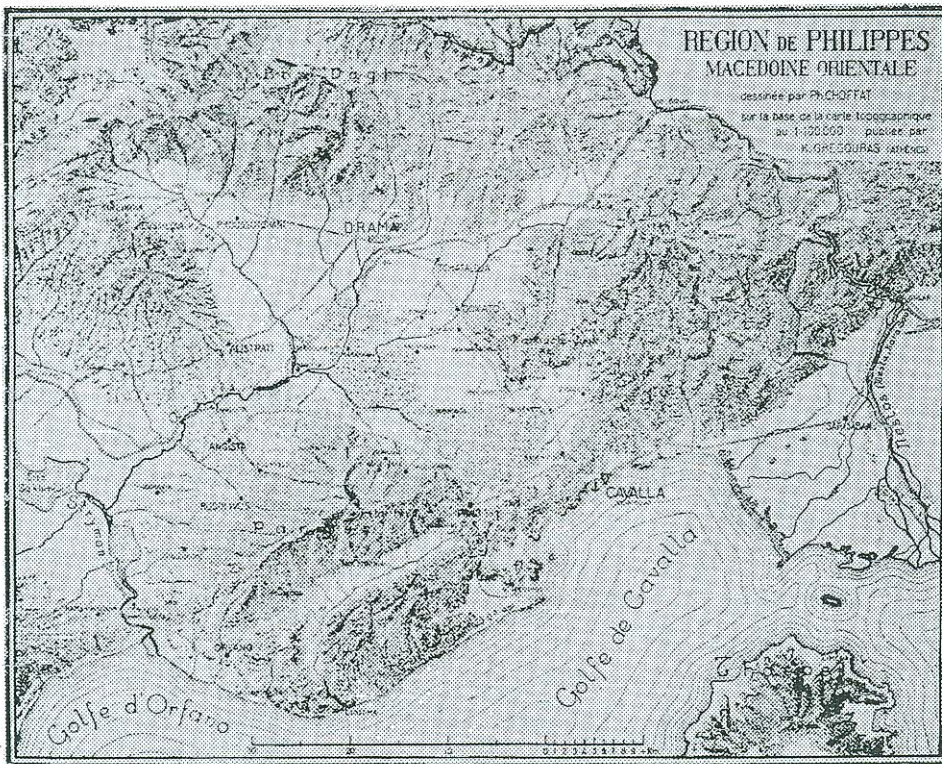
Ἦτο δὲ τοῦτο ἐπόμενον, διότι ἡ λέξις Ροδολίβον αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν βοᾷ καὶ βροντοφωνεῖ τὴν ἐλληνικὴν τῆς προέλευσιν οὕτως ὥστε οὐδεμιᾶς χρήζει ἐτυμολογικῆς ἀναλύσεως ἢ ἄλλης οἰασδῆποτε ἐρεῦνης. Εἰς ἐκείνους δὲ οἵτινες τόσον ἀτόπως ἠθέλησαν εἶτε ἀπὸ διάθεσιν προφανῶς «σνομπισμοῦ», εἶτε χάριν ἐντυπωσιασμοῦ, νὰ ἀναζητήσουν ἄλλην ρίζαν καὶ δὴ εἰς γλῶσσαν ἀνήκουσαν εἰς τὴν σλαβικὴν οἰκογένειαν, διὰ τὴν ἐτυμολόγησιν τοῦ

τοπωνυμίου, χωρὶς νὰ ἀναζητήσουν καὶ νὰ ἐπικαλεσθοῦν ἄλλην τινὰ ἱστορικὴν ἢ γλωσσικὴν ἐπεξήγησιν, ὑπενθυμίζομεν τὴν ἀπλὴν ὅσον καὶ σοφὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν παροιμίαν καθ' ἣν «ἀρκτου παρούσης, ἴχνη μὴ ζήτει».

Τὸ τοπωνύμιον Ροδολίβος.

Γλωσσικὴ καὶ ἱστορικὴ ἐτυμολογία.

Ἐκ τῶν κωμοπόλεων καὶ χωριῶν τῶν κειμένων εἰς τοὺς πρόποδας τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ Παγγαίου, τῆς ἐπαρχίας Φυλλίδος, τοῦ Νομοῦ Σερρῶν,

Χάρτης ἀρχαίας Μακεδονίας.

τὸ Ροδολίβος, λόγφ θέσεως καὶ πληθυσμοῦ, κατέχει ἀναντιρρήτως καὶ κατὰ γενικὴν ἀναγνώρισιν τὴν πρωτεύουσαν θέσιν. Ἐκτείνεται εἰς τὸ μέσον τῶν κατὰ μῆκος τῶν ὑπωρειῶν τοῦ ὄρους κειμένων κωμοπόλεων ὡς καὶ μεταξὺ τῶν ἱστορικῶν πόλεων τῆς ἀρχαιότητος, τῆς Ἀμφιπόλεως καὶ τῶν Φιλίππων, καὶ ἀριθμεῖ πληθυσμὸν ὑπερβαίνοντα τὰς πέντε χιλιάδας κατοίκων. Θὰ πρέπει νὰ λεχθῆ ἀκόμη ὅτι ἐπὶ τοῦ παρακειμένου λόφου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου σώζονται σπήλαια, ἐντὸς λαξευτῶν βράχων, ἀναγόμενα εἰς ἀρχαιοτάτους χρόνους, τοῦθ' ὅπερ ἐπιτρέπει τὸ συμπέρασμα ὅτι εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν ὅπου σήμερον κεῖται ἡ κωμόπολις, ὑπῆρχεν ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων οἰκισμός.

Διευτυπώθη ἀπὸ τῶν σιηλῶν τῆς ἐφημερίδος «Ἡ Μακεδονία», πρό τινων ἐτῶν, εἰς ἀπάντησιν ἡμετέρας ἐπιστολῆς, σχετικῶς μὲ τὴν ἐτυμολογίαν τοῦ τοπωνυμίου Ροδολίβος, ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ τῆς Γλωσσολογίας ἐν τῷ Ἀριστοτελείῳ Πανεπιστημίῳ Θεσσαλονίκης κ. Ν. Ἀνδριώτη, ἡ γνώμη, καθ' ἣν ἡ λέξις Ροδολίβος ἔχει σλαυϊκὴν προέλευσιν καὶ δὴ ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὴν σλαυϊκὴν λέξιν *Rodlīn* (ρόντλιβ), ποῦ σημαίνει εὐφορος, γόνιμος, καρποφόρος. Κατ' ἄλλους, τὸ χωρίον Ροδολίβος ἐγράφετο Ραδολίβος, ὑπὸ τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο φέρεται καὶ εἰς τοὺς γεωγραφικοὺς χάρτας τῶν Βουλγάρων, ὡς Ραντούλεβο. Προφανῶς ὁ κ. Καθηγητὴς ἀναζητῶν εἰς σλαυϊκὴν γλῶσσαν τὴν ἐξήγησιν τῆς λέξεως, συνεβουλεύθη τὸ σερβοελληνικὸν λεξικὸν τοῦ Ν. Παπαστεργίου, εἰς τὴν σελίδα 481 τοῦ ὁποίου ἀναγράφεται ἡ ὡς ἄνω λέξις, τὴν ὁποίαν καὶ εὗρισκει συγγενέουσαν πρὸς τὸ τοπωνύμιον Ροδολεῖβος, ὡς ἐγράφετο μέχρι τοῦδε.

Ἡ τοιαύτη ὁμως γνώμη τοῦ κ. Ἀνδριώτη ἀποδεικνύεται σφαλερὰ τὸσον ἀπὸ ἀπόψεως γλωσσικῆς ἀναλύσεως ὡς καὶ ἀπὸ τῆς ἱστορικῆς τοιαύτης. Καθόσον ἀποδεικνύεται κατὰ τρόπον σαφῆ καὶ ἀνεπίδεκτον οἰασθήποτε ἀμφισβητήσεως, ὅτι τὸ τοπωνύμιον Ροδολεῖβος ἔχει ἐλληνικωτάτην ρίζαν καὶ ἱστορικὴν ἐξήγησιν. Προφανῶς ὁ κ. Καθηγητὴς δὲν εἶχεν ὑπ' ὄψιν τοὺς περὶ τοῦ θέματος τούτου πηγὰς, γλωσσικὰς, ἱστορικὰς καὶ ἄλλας, διότι ἄλλως δὲν θὰ παρεσύρετο εἰς τὴν διατύπωσιν μιᾶς τόσον καταφανῶς ἐσφαλμένης γνώμης. Θὰ ἔβλεπε, δηλονότι, ὅτι οἱ σοφοὶ ξένοι συγγραφεῖς μετὰ πειστικότητος καὶ ἱστορικῶν τεκμηρίων ἀποφαίνονται περὶ τῆς ἐτυμολογίας τῆς λέξεως Ροδολεῖβος. Ἄλλως, θὰ ἦτο ἀδιανόητον καὶ ὄχι πολὺ κολακευτικὸν δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας, νὰ βλέπη κανεὶς ξένους ἐπιστήμονας ἀνεγνωρισμένου κύρους ν' ἀσχολοῦνται καὶ ν' ἀποδεικνύουν, χρησιμοποιοῦντες ἀδιαβλήτους πηγὰς, ὅτι ἡ λέξις Ροδολεῖβος εἶναι ἐλληνική, ἡμᾶς δὲ τοὺς Ἕλληνας νὰ προσπαθῶμεν ν' ἀποδείξωμεν ὅτι εἶναι σλαυϊκὴ καὶ μάλιστα κατὰ τρόπον αὐθαίρετον καὶ ἀναιτιολόγητον, διὰ τῆς ἐπικλήσεως μόνον θεωριῶν καὶ γενικῶν γλωσσολογικῶν κανόνων, οἵτινες διέπουν τὰς τοπωνυμίας, μὴ ἐχόντων ὁμως ἐφαρμογὴν εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν.

Γλωσσικὴ ἀνάλυσις.

Α) Ἡ λέξις Ροδολεῖβος ἢ Ροδολίβος εἶναι σύνθετος, ἀποτελουμένη ἀπὸ τὰς λέξεις ρόδον καὶ λείβω ἢ λίβω. Τὸ ρῆμα λείβω ἀπαντᾶται εἰς τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη, εἰς τὰς τραγωδίας τοῦ Αἰσχύλου καὶ τοῦ Εὐριπίδου καὶ εἰς τὸν Πλάτωνα, καὶ σημαίνει ἐκχέω, χύνω, ραίνω, στάζω (βλ. Ἰλιάδος Α. 643—Ζ. 266—Ν. 88, Ὀδυσσεΐας Β. 432—Γ. 460—Ε. 84—Μ. 362, Αἰσχύλου Ἰκέτιδες 981, Εὐριπίδου Ἴων Β), «οἶνον λείβε—λείβον δ' ἀθανάτοισι θεοῖς, θύειν τε λείβειν θ' ὡς θεοῖς Ὀλυμπίοις—δι' ὄμματος ἄστακτι λείβων δά-

κρυα» κλπ. Ὅθεν, τὸ μέρος ὅπου ξεχύνονται τὰ ρόδα, ὅπως λέγομεν εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ, ἢ, τὸ «ρόδα—λεῖβον ἢ λίβον», δηλαδή τὸ ἐκχέον ρόδα, ὠνομάσθη «Ροδολεῖβον» καὶ πολὺ ὀρθῶς, ὡς τὸ τοιοῦτον ἀποδεικνύεται πλήρως ἐκ τῶν κατωτέρω ἐκτεθησομένων ἐπὶ τῇ βάσει αὐθεντικῶν πηγῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν. Θὰ ἠδύνατο δὲ κάλλιστα νὰ ὀνομασθῇ καὶ Ροδολεῖβαδον.

Ἱστορικαὶ πηγαί.

Β) Αἱ πηγαὶ ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀντλεῖ τις ἀνέτως καὶ ἀκόπως τὴν ὀρθότητα τῆς τοιαύτης ἐτυμολογήσεως εἶναι πολλαὶ καὶ ἀνεπίδεκτοι οἰασθήποτε καὶ παρ' οἰουδήποτε ἀμφισβητήσεως, καὶ τοῦτο ἀφ' ἑνὸς μὲν λόγῳ τοῦ χρόνου καθ' ὃν ἐγράφησαν αἱ σχετικαὶ γινῶμαι καὶ ἀφ' ἑτέρου λόγῳ τοῦ κύρους τῶν συγγραφέων, τόσον τῶν ἀρχαίων ὡς καὶ τῶν νεωτέρων, οἵτινες ἐπραγματεύθησαν τὸ θέμα τοῦτο.

Ὁ Θεόφραστος καὶ τὰ ρόδα τοῦ Παγγαίου.

Οὕτω, ὁ περὶ τὸ 320 π. Χ. ἀκμάσας Θεόφραστος, ὁ συγγραφεὺς τῶν χαρακτήρων καὶ σοφὸς τῆς ἀρχαιότητος βοτανολόγος, εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν φυτῶν (VI—6—5) λέγει τὰ ἑξῆς: «Τῶν δὲ ρόδων πολλαὶ διαφοραί... ἕνια γὰρ εἶναί φασιν ἃ καὶ καλοῦσι ἑκατοντάφυλλα· πλεῖστα δὲ τὰ τοιαῦτά ἐστι περὶ Φιλίππους· οὗτοι γὰρ λαμβάνοντες ἐκ τοῦ Παγγαίου φυτεύουσιν· ἐκεῖ γὰρ γίνεται πολλά· σμικρὰ δὲ σφόδρα τὰ ἐντὸς φύλλα· ἢ γὰρ ἔκφυσις αὐτῶν οὕτως ὥστε εἶναι τὰ μὲν ἐκτὸς τὰ δὲ ἐντὸς· οὐκ εὔσσμα δὲ οὐδὲ μεγάλα τοῖς μεγέθεσιν πρβλ. Heuzey, Mission archéologique de Macédoine, p. 158, B. Head B.M.C. Macedonia, pl. XLIV.

Ἀπὸ τὸ ἀνωτέρω χωρίον τοῦ Θεοφράστου, ὅστις, ὡς γνωστόν, ἦτο μαθητὴς τοῦ Ἀριστοτέλους, ὃν καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του διεδέχθη εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς Περιπατητικῆς Σχολῆς, ἔχομεν τὴν πολυτιμοτάτην καὶ βασικὴν μαρτυρίαν, ὅτι εἰς τὸ Παγγαῖον ὄρος ἐφύοντο πολλὰ ρόδα, ὀνομαστά ἀνὰ τὸν τότε κόσμον, ὑπὸ τὸ ὄνομα ρόδα ἑκατοντάφυλλα, ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν πετάλων.

Καὶ ὁ Πλίνιος, ὁ Ρωμαῖος βοτανολόγος.

Τὴν τοιαύτην μαρτυρίαν τοῦ Θεοφράστου ἀκολουθεῖ ἡ μαρτυρία τοῦ Ρωμαίου Γαίου Πλινίου Σεκούνδου τοῦ πρεσβυτέρου (23—79 μ. Χ.), τοῦ σοφοῦ συγγραφέως τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας, ἐκ 37 βιβλίων, ὅστις εἰς τὸ XXI βιβλίον τῆς HISTORIA NATURALIS (Κεφ. 4—10 παρ. 17) ἀναφέρει τὰ ἑξῆς:

«Ἐλάχιστα εἶναι τὰ πεντάφυλλα, ἔπειτα περισσότερα, ὅταν εἶναι ἀπὸ τὸ εἶδος ἐκεῖνο, τὰ λεγόμενα ἑκατοντάφυλλα, ἅτινα ὑπάρχουν καὶ εἰς τὴν ὑπαιθρον Ἰταλίαν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα περὶ τοὺς Φιλίππους, ὅπου ὁμως δὲν εἶναι ἐγχωρίου προελεύσεως. Τὸ γειτονικὸν Πάγγαιον ὄρος παράγει ρόδα μὲ πολλὰ καὶ μικρὰ φύλλα. Οἱ κάτοικοι μεταφέροντες ἐκεῖ τὰ φυτεύουν καὶ ἅτινα μεταφυτευόμενα εὐδοκιμοῦν».

Τῶν μαρτυριῶν τούτων ἐπακολουθεῖ κριτικὴ ἀνάλυσις καὶ ἐρμηνεῖα ὑπὸ συγγραφέων διεθνοῦς κύρους, ἀρχαιολόγων, νομισματολόγων, ιστορικῶν καὶ ἄλλων, ἐξ ὧν καταδεικνύεται ἡ ὀρθότης τῆς ἐτυμολογίας τοῦ τοπωνυμίου ὡς ἑλληνικῆς προελεύσεως. Εἰδικώτερον δὲ ὁ Γάλλος ἀρχαιολόγος Πῶλ Κολλάρ, μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν, εἰς τὸ ἐν ἔτει 1937 ἐκδοθὲν γαλλιστὶ ἐν Παρισίοις ἔργον του ὑπὸ τὸν τίτλον «Φίλιπποι — πόλις τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τῶν ἀρχῶν μέχρι τέλους τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων» καὶ εἰς τὴν σελίδα 481, γράφει τὰ ἑξῆς ἐπὶ λέξει :

«Βεβαίως, εἶναι πιθανόν, ὡς ὑποστηρίζει ὁ L. Heuzey, ὅτι ἡ σπονδὴ τῶν ρόδων, ἥτοι τελετὴ τῆς λατρείας τῶν νεκρῶν, καθ' ἣν ἐναπέθετον ἐπὶ τοῦ τάφου στέφανον ἐκ ρόδων, εἰς τὰ ἐδάφη τὰ ἀποικισθέντα ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ἠὺνοήθη ἀπὸ μίαν τοπικὴν παράδοσιν. Ἐκαλλιέργουν εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Φιλίππων ἐν εἶδος ρόδων ἑκατονταφύλλων, λίαν ὀνομαστῶν, τὰ ὅποια, ὡς ἔλεγον, προήρχοντο ἀπὸ τὸ Πάγγαιον καὶ ἡ ἀνάμνησις τῶν ὁποίων διετηρήθη μέχρι τῶν ἡμερῶν μας εἰς τὸ ὄνομα «Ρ ο δ ο λ ε ἰ β ο ς, ὅπερ φέρουν ἐν μέγα χωρίον ἰδρυθὲν ἐπὶ τῶν βουρείων ὑπωρείων τοῦ ὄρους, ὡς καὶ μία κορυφὴ τούτου».

Τὰ ρόδα ταῦτα καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ἀκόμη, γράφει ἐν συνεχείᾳ, ὅτι δὲν συνεδέοντο εἰς παναρχαίους χρόνους μὲ τὴν λατρείαν τοῦ Βάκχου Θρακός, ὁμως προσεφέροντο ἀσφαλῶς, ὡς ἦτο φυσικόν, εἰς τοὺς μετέχοντας ἐπικηδείων πομπῶν διὰ νὰ τελέσουν κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς λατρείας τῶν νεκρῶν, δι' ἀνθέων, τὸ τυπικὸν τῶν σπονδῶν.

Ἔορται τῶν ρόδων (Rosarie).

Αἱ ἐορταὶ τῶν ρόδων ἦσαν ἀφιερωμένα εἰς τοὺς νεκροὺς καὶ ἀνῆκον εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἰδιωτικῶν τελετῶν, αἵτινες ἐτελοῦντο ἀπὸ τὰς οἰκογενείας πρὸς τιμὴν τῶν τεθνεώτων οἰκείων των. Ἦσαν γνωσταὶ εἰς τοὺς Ρωμαίους ὑπὸ τὸ ὄνομα Rosarie (ροζάριε).

Τὰ ἄνθη, σύμβολα τῆς ματαιότητος τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, ἐκαλλιεργοῦντο συνήθως πλησίον τῶν τάφων οὕτως ὥστε ἐνίστε οἱ τάφοι ἦσαν ἀληθινὰ καλλωπισμένα κηποτάφια. Ἐξ ἄλλου, τὰ ἄνθη παρίστων εἰς τοὺς ζῶντας αὐτὴν ταύτην τὴν προσωπικότητα τῶν ἀποθανόντων. Δι' ὃ καὶ ἡ ἐορτὴ τῶν ρόδων ἦτο μία κοινὴ, λαϊκὴ ἐορτή.

Δὲν ἐωρτάζετο εἰς ὠρισμένην ἡμέραν ἀλλὰ διέφερεν ἀναλόγως τῶν διαφορῶν συλλόγων καὶ τῶν οἰκογενειῶν, συνέπιπτε δὲ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀνθήσεως τῶν ρόδων, μεταξὺ Μαΐου καὶ Ἰουνίου.

Ἡ ἱεροτελεστία συνίστατο εἰς ἓν γεῦμα, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποίου διένεμον εἰς τοὺς προσκεκλημένους ρόδα, διὰ νὰ τὰ ἐναποθέσουν ἐπὶ τῶν τάφων. Μία τοιαύτη ἱεροτελεστία ἐτελεῖτο κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἴων (μενεξέδων), ὅτε ἔρραινον τοὺς τάφους μὲ αὐτὰ τὰ εὐγενῆ ἄνθη. Ἐν ὄλῳ τετράκις τοῦ ἔτους συνήρχοντο εἰς πένθιμον συνάθροισιν διὰ νὰ ἐκπληρώσουν χρέος τιμῆς πλησίον τῶν τάφων τῶν ἀποθανόντων προσφιλῶν προσώπων, ἦτοι τὴν ἡμέραν τῶν γενεθλίων τοῦ τεθνεῶτος, κατὰ τὴν περίοδον τῶν ρόδων, τὴν περίοδον τῶν ἴων καὶ τὴν ἡμέραν τῶν Π α ρ ε ν τ α λ ί ω ν, δηλαδὴ τὸ Ψυχοσάββατο, τῆς ἄλλως καλουμένης προγονολατρείας, τὰ ἄνθη δὲ ἐπωλοῦντο ἀπὸ τοὺς ἐμπόρους εἰς ὠρισμένον μέρος ἢ ὑπὸ πλανοδίων.

Προγονολατρεία (Parentalia).

Ἐτέρα παρεμφερῆς ἑορτὴ τῶν ρωμαίων γνωστὴ καὶ παρ' ἡμῶν, εἶναι ἡ ἑορτὴ τῶν Π α ρ ε ν τ α λ ί ω ν, δηλαδὴ τὸ Ψυχοσάββατον. Ἡ λέξις παρεντάλια παράγεται ἀπὸ τὴν λατινικὴν λέξιν *parens - entis*, πού σημαίνει γονεὺς. Καὶ παρεντάλια εἶναι ἡ ἑορτὴ τῶν νεκρῶν, διὰ τοὺς γονεῖς, ἄλλως προγονολατρεία.

Δηλαδὴ οἰκογενειακὸν ἔθιμον, ὅπερ ὑφίστατο παρὰ τοῖς Ρωμαίοις μέχρι τῶν πλέον μακρυνῶν χρόνων, νὰ προσφέρουν εἰς τὰς οἰκίας των θυσίας, γεύματα, συμπόσια καὶ τιμὰς πρὸς τοὺς νεκροὺς κατὰ τὴν ἐπέτειον τοῦ θανάτου των, αὐτὸ ἐκαλεῖτο παρεντάλια, προγονολατρεία. Τὸ ἔθιμον τοῦτο, κατ' ἀρχὰς ἰδιωτικῆς φύσεως, οἰκογενειακόν, σὺν τῷ χρόνῳ ἔγινε δημοσία λατρεία μὲ ἱεροτελεστίας, θεσμὸς ὅστις ἀποδίδεται εἰς τὸν Αἰνεΐαν (Ὅβιδ. *Fast II*, 543) ἢ εἰς τὸν Νουμᾶν. Αἱ ἑορταστικαὶ λειτουργίαι πρὸς τιμὴν τῶν ἀποθανόντων, ἤρχιζον τὴν 13 Φεβρουαρίου καὶ διήρχουν μέχρι τῆς 21 τοῦ ἰδίου μηνὸς μὲ τὴν τελετὴν τοῦ πένθους, Φ ε ρ ἄ λ ι α. Κατ' αὐτὴν ἐλάμβανον μέρος οἱ δικασταί, ἀφοῦ προηγουμένως κατέθετον τὰ διάσημά των (Ὅβιδ. Ἡμερολ. *II* 557). Μολονότι αἱ ἑορταὶ ἐτελοῦντο πρὸς τιμὴν ὄλων ἀδιακρίτως τῶν νεκρῶν τῆς πόλεως, τὰ μέλη ἐκάστης οἰκογενείας συνήρχοντο διὰ νὰ τιμήσουν χωριστὰ τοὺς ἰδικούς των νεκρούς. Κατ' ἐπέκτασιν ἐλέγοντο παρεντάλια ὡσαύτως αἱ οἰκογενειακαὶ τελεταὶ τῆς ἐπετείου τοῦ θανάτου. Εἰς πολλὰς ἐπιτυμβίους ἐπιγραφὰς μᾶς μετεδόθη τὸ κείμενον διατάξεων τελευταίας βουλήσεως ἢ κληροδοτημάτων ἰδιωτῶν, συλλόγων ἢ πόλεων διὰ τὴν ἱεροτελεστίαν εἰς ὠρισμένην ἡμέραν τῶν παρενταλίων πρὸς τιμὴν τῶν ἀποθανόντων προσώπων. Ὁ ποιητὴς Αὐσώνιος ἔγραψεν ἔργον ἀποτελούμενον ἀπὸ τριάκοντα ποιημάτια ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐλεγειακά.

Ὅρθῶς, νομίζομεν, συνδυάζει ὁ σοφὸς ἑλληνιστὴς καὶ ἀρχαιολόγος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος Heuzey, τὴν ἀφθονίαν τῶν ρόδων τῶν Φιλίππων καὶ

τοῦ Παγγαίου, πρὸς τὰς ρωμαϊκὰς ἑορτὰς πρὸς τιμὴν τῶν νεκρῶν, λέγων ὅτι ἡ Ἑορτὴ τῶν Ρόδων δὲν ἦτο ἄσχετος αὐτῇ καθ' ἑαυτὴν μὲ τὴν τοπικὴν θρησκείαν. Διότι τόσον ἡ προγονολατρεία ὡς καὶ τὸ ἔθιμον τῆς ἐναποθέσεως ἀνθέων εἰς τοὺς τάφους τῶν τεθνεώτων, εἶναι πανάρχαια ἑλληνικὰ ἔθιμα, τηρούμενα πιστῶς καὶ ὁμοιομόρφως καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα ὡς καὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους Ρωμαίους. Ἦσαν ἡ λεγομένη θρησκεία τοῦ θανάτου, τῆς ὁποίας αἱ ἱεροτελεστία διήρκεσαν μέχρι τῶν Χριστιανικῶν χρόνων, συνεχίζονται δὲ καὶ μέχρι σήμερον ὑπὸ διαφόρους τύπους.

Ἐπομένως τὰ ρόδα τοῦ Παγγαίου συνετέλεσαν ὥστε οἱ Ρωμαῖοι κατακτηταὶ νὰ ἐπιδοθοῦν εἰς τὴν λατρείαν τῶν νεκρῶν των καὶ κατὰ τὴν κρατοῦσαν ἐν Μακεδονίᾳ συνήθειαν.

Γ) Δύο ἕτεροι Γάλλοι, οἱ Heuzey καὶ Daumet, ἐξ ὧν ὁ πρῶτος ἀρχαιολόγος, ὁ δ' ἕτερος ἀρχιτέκτων, ἦλθον εἰς Φιλίππους, διὰ τῆς εἰς τὴν διάθεσίν των τεθείσης πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον κορβέτας τοῦ γαλλικοῦ στόλου ὑπὸ τὸ ὄνομα «La Bishe» (Ἡ ἔλαφος), ὅπου παρέμειναν ἀπὸ τῆς 5 μέχρι τῆς 22 Ἀπριλίου 1861, ἐπὶ εἰδικῇ ἀρχαιολογικῇ ἀποστολῇ κατὰ διαταγὴν τοῦ Αὐτοκράτορος Ναπολέοντος Γ'. Τὸ ἔργον αὐτῶν, θεωρούμενον ὡς ἡ πρώτη ἐπιστημονικὴ ἐξερεύνησις τῶν Φιλίππων, ἐπερατώθη καὶ ἐδημοσιεύθη μετὰ 15 ἔτη, ἦτοι τὸ 1876, εἰς βιβλίον μεγάλου σχήματος καὶ ἐξαιρετικῆς πολυτελείας ὑπὸ τὸν τίτλον «MISSION ARCHEOLOGIQUE DE MACEDOINE», ἐν σελίδι 157 τοῦ ὁποίου ἀναφέρονται τὰ ἐξῆς: «Υπάρχει κάποιος λόγος διὰ νὰ ὑποθέσῃ κανεὶς ὅτι ἡ τελετὴ τῶν ρόδων δὲν ἦτο αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἄσχετος καὶ ἄνευ δεσμοῦ τινός, μετὰ τῆς τοπικῆς λατρείας. Οἱ κάτοικοι τῆς πεδιάδος τῶν Φιλίππων καλλιεργοῦν εἰς τοὺς κήπους των ρόδα μὲ ἑκατὸν φύλλα, ἅτινα ἦσαν λίαν ὀνομαστά κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Ὁ Θεόφραστος, ὅστις ἔγραψεν εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἡ Μακεδονικὴ ἀποικία εἶχε πρὸ ὀλίγου ἐγκαθιδρυθῆ ἐν μέσῳ τῶν Θρακικῶν φύλων, μᾶς πληροφορεῖ ἐν παραδόξον γερονὸς σχετικῶς μὲ τὰ ἀνθὴ ταῦτα. Τὸ ὅτι δηλαδὴ οἱ κάτοικοι τῶν Φιλίππων ἐλάμβανον τὸ εἶδος τοῦτο ἀπὸ τὸ Παγγαῖον ὄρος, ὅπερ ἦτο τὸ ἱερὸν ὄρος τοῦ Θρακὸς Βάκχου, ὅπως ἀκριβῶς ἐθεωρεῖτο ἱερὸν ὄρος καὶ ὁ Ὀλυμπος. Καὶ ὁ διεθνὺς φήμης Γάλλος ἀρχαιολόγος καὶ νομισματολόγος Ernest Babelon, συγγραφεὺς τῆς περισπουδάστου πραγματείας «περὶ τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν καὶ Ρωμαϊκῶν νομισμάτων», ἐν σελίδι 1048 τοῦ ὡς ἄνω ἔργου του γράφει τὰ ἐξῆς: «Τὰ ἀνθὴ ταῦτα παριστοῦν ἀναμφιβόλως τὰ ρόδα τοῦ Παγγαίου, τὰ τόσον ὀνομαστά κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ ἅτινα ἔκαλοντο ἑκατοντάφυλλα, ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν πετάλων των. Τὰ ρόδα ταῦτα ἔπαιζον κάποιον ρόλον εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Διονύσου Θρακός, οὗτινος τὸ μαντεῖον ἔστεφε τὸ Πάγγαιον. Παρήγγειλα καὶ μοῦ ἔφεραν ἀπὸ τὸ Ροδόλειβος (λεϊβάδι μὲ ρόδα) τοῦ σημερινοῦ Παγγαίου μερικὰ ρόδα τοπικὰ καὶ συγκρίνων ταῦτα μὲ τὰ λίαν εὐ-

διακρίτως χαραγμένα σύμβολα, εἰς τὰ περὶ οὗ ὁ λόγος νομίσματα, π. χ. τοῦ πίνακος XVI 45 BABYLON (Πίναξ LIX, 9) καὶ μετὴν περιγραφὴν τῶν ρόδων τοῦ Παγγαίου, τὴν ὁποίαν μᾶς δίδει ὁ Θεόφραστος, ἐπέισθην πάραυτα ὅτι δὲν ἐπρόκειτο περὶ ὠρίμων ρόδων ἀλλὰ περὶ μπουμπουκιῶν ρόδων τοῦ Παγγαίου, τῶν ὁποίων ἡ ἀντιγραφὴ ἐγένετο πιστῶς».

Τὸ ρόδον συμβολίζει τὸν ἥλιον.

Ὅθεν, ἀφοῦ καὶ τὸ ρόδον εἶναι ἐξ ἴσου σύμβολον, πολὺ γνωστόν, τοῦ Ἡλίου, δηλ. συμβολίζει τὸν Ἡλιον (βλ. τοὺς τύπους τῆς νήσου Ρόδου, ἐνὸς τῶν μεγαλυτέρων κέντρων τῆς λατρείας τοῦ Ἡλίου) καὶ ὁ Ἡλιος ἔχων εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Παγγαίου περιφημον καὶ πανάρχαιον ἱερόν, δὲν γεννᾶται ἀμφιβολία ὅτι τὸ σύμβολον τοῦτο εἶναι ὅμοιον πρὸς ἐκεῖνο, ὅπερ ἀποτελεῖ περιληπτικὸν σχῆμα, ἐν ἔμβλημα τῆς λατρείας του καὶ κατὰ συνέπειαν συμβολίζει τὸ ἴδιον ὄρος, τὰ μεταλλεῖα ἀργύρου καὶ τὰ νομίσματα, ἅτινα ὅλοι οἱ Πίερες ἔκοπτον ἀπὸ τὸ μέταλλον τοῦτο (βλέπε I. Σβορώνου ἀρχαιολόγου - νομισματολόγου Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν «Ὁ πρῶτος Ἑλληνισμὸς τῆς Μακεδονίας ὡς ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὴν νομισματικὴν καὶ τὸν χρυσὸν τοῦ Παγγαίου», εἰς γαλλικὴν γλῶσσαν, σελ. 126, ἔκδοσις 1919).

Ὡς γνωστόν, τὰ νομισματικὰ μνημεῖα εἶναι οἱ μόνοι ἀψευδεῖς μάρτυρες τῆς ἱστορίας, ἔρχονται δὲ νὰ ἐπιβεβαιώσουν περιλάμπρως καὶ πλήρως τὰς τελευταίας ταύτας μαρτυρίας δίδοντα εἰς ἡμᾶς ἀκόμη τὴν συντριπτικὴν ἀπόδειξιν μετὰ τὰς ἐπιγραφὰς των, τοὺς τόπους των, τὴν τέχνην των κλπ., ὅτι καὶ αἱ πόλεις καὶ τὰ χωρία τῆς Δοϊράνης - Ζηλιαχώβης, Ζίχνας, Τζίντζος, Σαρη-Σαμπάν, Καβάλας κλπ. δὲν εἶναι ὀνόματα σλαυικά, τουρκικὰ ἢ ἰταλικὰ!!, ὡς ἰσχυρίζονται οἱ φίλοι μας οἱ Βούλγαροι, ἀλλὰ βεβαίως καὶ ἀναμφισβητήτως ὀνόματα ἑλληνικά, σεβαστὰ λόγῳ τῆς παναρχαίας καταγωγῆς των, ὡς τὰ ὀνόματα Δέρρωνες, Ζέλειοι, Κρηστῶνες, Ἰχναῖοι, Τυντάνες, Σατραῖοι ἢ Σαπαῖοι, Σκαβαλαῖοι κλπ.

Οἱ Πίερες ἐκδιωχθέντες ἐκ τοῦ Ὀλύμπου ἐγκαθίστανται εἰς τὸ Παγγαῖον.

Ἄπαντα τὰ φῦλα, ἑλληνικά, καὶ πόλεις ἑλληνικαὶ ἢ ἑλληνοπελασγικαὶ τῆς ἀρχαίας Παιονίας, φῦλα ἅτινα ἀπὸ τῆς ἐκδιώξεώς των ἀπὸ τὴν ἀρχικὴν των περιοχὴν ἀπὸ τὴν Βόρειον Ἑλλάδα καὶ τῆς προωθήσεώς των πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τῶν Μακεδόνων, ἦλθον νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς περιοχὴν, τὴν μέχρι τότε θρακικὴν, τὴν κειμένην μεταξὺ τῶν ποταμῶν Στρουμόνος καὶ Νέστου, περιοχὴν τὴν ὁποίαν ἀπώκησαν καὶ ἀνέπτυξαν πολιτιστικῶς χρησιμοποιοῦντες πρὸς τοῦτο τὰ πλούσια μεταλλεῖα τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου.

Οἱ Πίερες τοῦ Παγγαίου.

Οἱ Ἕλληνες οὗτοι ἐν Θράκη ἔλαβον τὴν τρέχουσαν τότε ὀνομασίαν τῶν Θρακῶν καὶ πολλοὶ συγγραφεῖς ὠνόμασαν αὐτὴν ὡς Θρακικὴν χώραν. «Παιονίη ἢ ἐπὶ τῷ Στρουμόνι πεπολισμένη».

Ἐκεῖ ἀνέπτυξαν διὰ πρώτην φορὰν μὲ τὴν συνδρομὴν ἄλλων Ἑλλήνων ἐλθόντων ἐκ Θάσου, Ἐρετρίας, ἑλληνικῶν Νήσων κλπ. τὴν ὑπέροχον καὶ τόσο ἐυγενῆ διονυσιακὴν λατρείαν καθαρῶς ἑλληνικὴν, τὴν ὁποῖαν ὠνόμαζον ἐπίσης Θρακικὴν, διὰ τὸν αὐτὸν γεωγραφικὸν λόγον, μολοντί τίποτε δὲν ἔχει νὰ κάμῃ μὲ τοὺς πραγματικοὺς βαρβάρους λαοὺς τῆς Θράκης. (Περὶ τῆς διονυσιακῆς λατρείας βλ. ἡμετέραν ὑπὸ ἔκδοσιν μελέτην ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ Παγγαῖον, ὁ χρυσὸς καὶ τὰ ρόδα. Θεοὶ καὶ ἥρωες. Λατρεῖαι καὶ μῦθοι»).

Δ) Ἄλλη τρανὴ μαρτυρία σχετικὴ μὲ τὴν ἔτυμολογίαν τοῦ τοπωνυμίου εἶναι καὶ τὸ ὅτι ἡ πλεον ἱερὰ πόλις τῶν πρώτων Πιέρων τῆς Θεσσαλίας ἦσαν τὰ Λεῖβηθρα, Λίβηθρα ἢ Λεῖβηθρον, ὄνομα ὅπερ σημαίνει τὸ ἔφυδρον χωρίον (τόπος πρὸς ποτίζετα, καταβρέχεται ἀπὸ ρυάκια). Ἡ ἔτυμολογία του εἶναι «λίβ» καὶ «λείβ», τοῦ ὁποῖου λίβω (χύνω σταγόνα ἐν εἴδει χοῆς ἢ σπονδῆς), λιβάδιον (καλῶς ποτιζόμενον). Οὕτω ἔχομεν τὰς περιφήμους πόλεις Λεῖβηθρα τῆς Μακεδονικῆς Πιερίας, τὸ Λιβήθριον Ὄρος, Λειβηθρία σκοπή, Λιβηθρὰ πηγὴ καὶ Λειβηθρειάδες νύμφαι τοῦ Ἑλικῶνος τῆς Βοιωτίας, ὅπου ἐγκατεστάθησαν οἱ Πίερες τῆς Θράκης, δηλαδὴ οἱ τοῦ Παγγαίου (Παυσανίας IX - 29 - 3).

Τὸ ἀρχαιότερον σημεῖον, ὅπου εὐρίσκεται τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι ἀσφαλῶς τὸ Παγγαῖον. Εἶναι ἀκόμη λίαν πιθανὸν ὅτι εἶναι ὄνομα, τὸ ὁποῖον οἱ Πίερες τῆς Πιερίας τοῦ Ὀλύμπου (σημερινὴ περιφέρεια Κατερίνης) δὲν τὸ ἔφερον μαζί των, ἀλλὰ τὸ εὔρον εἰς τὸ τμήμα τῆς Θράκης, τὸ κείμενον πέραν τοῦ Στρουμόνος, τὸ ὁποῖον εἶχον καταλάβει, δηλαδὴ τὸ Παγγαῖον, ὅπου εὐρίσκεται ἡ πρώτη ἔδρα τῆς λατρείας τοῦ Ὀρφέως (Στράβωνος Γεωγραφικὰ 10—471) (1).

Ὁ Ὀρφεὺς καὶ ἡ λατρεία τοῦ ἡλίου.

Οὕτω, οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς διηγοῦνται ὅτι ὁ Ὀρφεὺς ὁ Θράξ, «μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του ἀπὸ τὸν Ἄδην, δὲν ἐλάτρευε τὸν Διόνυσον, ἀλλὰ τὸν Ἥλιον, τὸν ὁποῖον ἐθεώρει ὡς τὸν μεγαλύτερον ἀπὸ ὅλους τοὺς «θεοὺς».

Ἀφσπνιζόμενος κάθε πρωτὶ πρὸς τῆς αὐγῆς ἐπὶ τοῦ ὄρους Παγγαίου, ἀνέμενε τὴν ἀνατολὴν τοῦ Ἥλιου διὰ νὰ τὸν ἀποθαυμάσῃ καὶ νὰ τὸν λα-

(1) Πιερία γὰρ καὶ Ὀλυμπος καὶ Πίμπλα καὶ Λεῖβηθρον τὸ παλαιὸν ἦν Θράκια χωρία καὶ ὄρη, νῦν δ' ἔχουσι Μακεδόνες.

τρεῦση (1). Ὁ Διόνυσος ὀργισθεὶς ἀπέστειλε τὰς Βασσαρίδας Μαινάδας, αἵτινες τὸν διεμέλισαν, ἔπειτα αἱ Μοῦσαι τὸν ἔθαψαν εἰς τὰ Λίβηθρα. Ὅθεν μία θεΐσις μὲ αὐτὸ τὸ ὄνομα «λειβάδι περιβρεχόμενον ἀπὸ ρυάκια» εὐρίσκετο ἐπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ Παγγαίου καὶ ἀκριβῶς ἐν παρόμοιον ποιητικὸν λειβάδιον, μὲ ἐν ὠραῖον ρυάκιον—χειμαρρον (τὸ σημερινὸν Σωληναροῦδι) ἐκτείνεται σήμερον κάτωθεν τῆς κορυφῆς τοῦ Παγγαίου ἀπὸ τὸ μεγαλύτερον ἑλληνικὸν χωρίον τοῦ Παγγαίου (4.000 Ἑλληνες, 300 Τοῦρκοι), τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται Ροδολεῖβος καὶ ὅπερ εἶναι ἀληθῶς, δι' ὅσους τὸ ἔχουν ἐπισκεφθῆ, ἐν λειβάδιον ἀπὸ ρόδα, ἐν «Λεῖβηθρον ρόδων» (2).

Ὁ Μίδασις καὶ τὰ ρόδα τοῦ Παγγαίου.

Ὡσαύτως τὰ περίφημα ρόδα τοῦ Παγγαίου, σύμβολα, ὡς καὶ ἐν Ρόδῳ, τῆς λατρείας τοῦ Ἡλίου ἐπὶ τοῦ Παγγαίου ὄρους, εὐρίσκονται εἰς στενὴν σχέσιν μὲ τὸν Μίδασι. Ὁ ποιητὴς Νίκανδρος κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν παράδοσιν, ἣτις ἐμφανίζει τὸν Μίδασι ὡς ἕναν Ἀσιάτην, μᾶς τὸν παρουσιάζει ἀποδημοῦντα ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς Εὐρώπην καὶ φέροντα εἰς τὴν Ἡμαθίαν (περιοχὴν τοῦ ὄρους Βερμίου) αὐτὰ τὰ ρόδα ἀπὸ μίαν Χώραν καλουμένην Ὀδονίαν, χώραν ἣτις δὲν εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὴν Ἡδωνίαν τῆς Παιονίας, ἦτοι τὴν ἰδίαν περιοχὴν ὅπου εὐρίσκονται τὸ Παγγαίον καὶ ἡ πόλις τῶν Φιλίππων.

Πρῶτον μὲν Ὀδονίηθε Μίδης, ἄπερ Ἀσίδος ἀρχὴν
 Λεῖπων ἐν κλήροισιν ἀνέτρεφετ' Ἡμαθίοισιν
 Αἰὲν ἐς ἐξήκοντα πέριξ κομόωντα πετήλοισι.

Αὕτῃ ἡ μεταφορὰ ἀπὸ τὴν Ἡδωνίαν εἰς Ἡμαθίαν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ ἀρχικὸν κέντρον τοῦ μύθου τοῦ Μίδασι καὶ τῶν ρόδων, ἦτο τὸ Παγγαίον τῆς Ἡδωνίας καὶ ὅτι οἱ Μακεδόνες τῆς ἐποχῆς τοῦ Φιλίππου τοῦ Β' ἀντέστρεψαν τοὺς ρόλους διὰ νὰ δικαιολογήσουν τὰς διεκδικήσεις των ἐπὶ τοῦ Παγγαίου καὶ διὰ νὰ δώσουν οὕτω τὴν προτεραιότητα εἰς τὴν Μακεδονικὴν ἀφετηρίαν τῆς ἐκκινήσεώς των.

Ὁ Διόνυσος καὶ τὰ ρόδα τοῦ Παγγαίου.

Ὁ Heuzey ὀρθῶς φρονεῖ ὅτι τὰ ρόδα τοῦ Παγγαίου ἦσαν ἀφιερωμένα καὶ εἰς τὸν Διόνυσον τῆς Θράκης, ὅστις ἔχει τόσας σχέσεις μὲ τὸν Μίδασι τῆς

(1) Τὸν μὲν Διόνυσον οὐκ ἐτίμα, τὸν δ' Ἡλίον μέγιστον τῶν Θεῶν ἐνόμιζεν εἶναι, ὃν καὶ Ἀπόλλωνα προσηγόρευεν, ἐπεγειρόμενός τι τῆς νυκτὸς κατὰ τὴν ἑωθινὴν ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Παγγαίον (ἀνίων) προσέμενε τὰς ἀνατολάς ἵνα ἴδῃ τὸν Ἡλίον πρῶτος.

(2) Ἰ. Σβορώνου L' Hellenisme primitif de la Macédoine et l'or du Pangée, p. 127.

Φρυγίας και ὅτι θὰ εἶχον καλλιεργηθῆ ἀρχικῶς εἰς τοὺς ἱεροὺς κήπους, οἵτινες θὰ περιεστοίχιζον τὸ περίφημον ἱερὸν τῶν Βησσῶν ἐπὶ τοῦ ὄρους τούτου.

Πράγματι, εἶδομεν ἤδη τὸν ἱερὸν και συμβολικὸν ρόλον τῶν ρόδων τοῦ Παγγαίου εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Ἡλίου, ἀκόμη και ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Παγγαίου, παραπλεύρως τοῦ Διονύσου Θρακός, ὅστις, κατὰ τινὰ Ἑλληνα συγγραφέα, τὸν ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Μακρόβιος, ἐθεωρεῖτο μάλιστα ὡς ἡ προσωποποίησης τοῦ Ἡλίου.

Ὁ Εὐριπίδης εἰς τὴν τραγωδίαν του Ρῆσος (στίχ. 970) λέγει τὰ ἑξῆς :

Κρυπτός δ' ἐν ἄντροις τῆς ὑπαργύρου χθονός
Ἀνθρωποδαίμων κείσεται βλέπων φάος,
Βάκχον προφήτης, ὅς τε Παγγαίου πέτραν
ᾤκησε σεμνὸς τοῖσιν εἰδόσιν θεός.

Δηλαδή :

Ἄλλὰ κλεισμένος στ' ἄντρα
τῆς γῆς τῆς πολυάργυρης θὰ ζήση
θεοποιημένος και τοῦ Βάκχου
προφήτης στὸ βραχόβουνο τὸ Πάγγαιο
πὸ τῶν μυστῶν ὁ πολυσέβαστος ὁ δαίμων κατοικεῖ.

Ὁ Βάκχος τῆς Θράκης θεὸς προφήτης.

Ὁ Βάκχος ὁ Θραξ μακρὰν τοῦ νὰ παρομοιωθῆ μὲ Θεὸν τῆς Ἑλλάδος συνεκέντρωνεν ὁ ἴδιος εἰς τὸν ἑαυτὸν του περισσοτέρας ἀπὸ τὰς μεγάλας θεότητας τῆς Ἑλλάδος. Θεὸς προφήτης ὡς ὁ Ζεὺς, ὡς ὁ Ἀπόλλων, ὡς αὐτὸς λατρευόμενος ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν ὑψηλῶν ὄρεων συνεκέντρωνεν εἰς ἑαυτὸν μέγα μέρος τῶν θεϊκῶν προνομίων των.

Κατὰ τινὰ Ἑλληνα συγγραφέα, τὸν ὁποῖον παραθέτει ὁ Μακρόβιος, ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ προσωποποίησης τοῦ Ἡλίου. Ὡς φύλαξ τῶν μεταλλείων και τῶν θησαυρῶν του, ἔπρεπε ἐξ ἄλλου νὰ προσεγγίξῃ πρὸς τὸν Πλούτωνα. Οἱ Ρωμαῖοι τιμῶντες αὐτὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Ζεὺς Σαβάζιος (Jupiter Sabazius), μᾶς ἀφήνουν νὰ ἐννοήσωμεν τὸν ἀνώτερον ρόλον και ἐγγύτερον τῆς παντοδυναμίας, ἣτις τῷ ἀπεδόθη εἰς τὴν θρησκείαν τῶν Θρακῶν. Ἦτο εἰς τὴν πραγματικότητα ἐν εἶδος βαρβάρου Διὸς ἐνθρονισμένου εἰς τὰς κορυφὰς τοῦ Παγγαίου, ὡς εἰς ἄλλον Ὀλυμπον. Ὁ Βάκχος τῶν μυστηρίων παρίστανε μόνος του, εἰς τοὺς Ἑλληνας, κάτι ἀπὸ τὸν πολύπλοκον χαρακτῆρα, πὸν βρῖσκει κανεὶς ὅτι ἐκφράζει σαφῶς ὁ στίχος τοῦ Ὀρφέως :

Εἷς Ζεὺς, εἷς Ἄδης, εἷς Ἡλιος, εἷς Διόνυσος.

Ἡ ἱερότης τῶν ρόδων τοῦ Παγγαίου σαφῶς διεπιστώθη εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὸν τύπον τοῦ ρόδου τῶν νομισμάτων τοῦ Τραγίλου, μικρᾶς πόλεως κειμένης

εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Παγγαίου, πλησίον τοῦ σημερινοῦ Ἀηδονοχωρίου, τῆς χώρας τῶν Ἡδωνῶν (Ἡδωνῶν χωρίον).

Ἡ στενὴ θρησκευτικὴ σχέσις τοῦ ἰδίου ρόδου μετὰ τοῦ Μίδα, τοῦ ὄνου, συνάγεται, κατὰ τὸν M. S. Reimach, ἀπὸ τὸν μαγικὸν ρόλον ποὺ παίζει αὐτὸ τὸ ἄνθος εἰς τὴν περίφημον παράδοσιν τοῦ Λουκιανοῦ, ὅστις ἐπανεύρισκε τὴν ἀνθρωπίνην μορφήν του τρώγων ρόδα.

Ἡ ὑποδοχὴ τοῦ Ξέρξου διὰ ρόδων.

Κατὰ τινα δὲ παράδοσιν, ἣτις ἔφθασε μέχρις ἡμῶν, ὅταν ὁ Ξέρξης διῆλθεν ἀπὸ τὸ Παγγαῖον καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ἀφήγησιν τοῦ Ἡροδότου (H. 112 - 115), πληροφορηθεὶς ὅτι ἡ Ἀμφίπολις ἐλέγετο πρότερον Ἐννεά ὁδοί, διέταξε νὰ θάψουν ζωντανοὺς ἔννεα νέους καὶ ἔννεα κόρας, διότι ὑπῆρχεν ἡ συνθήχεια εἰς τοὺς Πέρσας νὰ θάπτουν τοὺς ἀνθρώπους ζωντανοὺς ὅπως ἡ Ἀμηστρίς, ἡ σύζυγος τοῦ Ξέρξου, ἡ ὁποία ἔφθασεν εἰς πολὺ μεγάλην ἠλικίαν, ἔθαψε δέκα τέσσαρας παῖδας Περσῶν ἐπιφανῶν, διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος, λέγουν, εὕρισκεται ὑπὸ τὴν γῆν.

Τότε, σύμφωνα μὲ τὴν παράδοσιν, κατὰ τὴν ἐκ Ροδολίβου διελεύσιν του ἐγένετο δεκτὸς ὑπὸ τῶν κατοίκων, οἵτινες τὸν ἔβραναν μὲ ρόδα. Ὑποστηρίζεται μάλιστα ὅτι ὁ Ξέρξης διῆλθεν ἀπὸ τῆς νοτίας πλευρᾶς διὰ τῶν ὄρεινῶν διαβάσεων τὸ Παγγαῖον ἐλθὼν εἰς τὴν βορείαν πλευρὰν ὅπου τὸ Ροδολίβος.

Τὰ Λειβήθρα καὶ Ὀρφεύς.

Συνέχεια τῶν θρύλων καὶ παραδόσεων τῶν συνδεομένων μὲ τὸ Λίβηθρον, περὶ ὧν ἀνωτέρω, εἶναι καὶ ἡ εἰς πάντας γνωστὴ καὶ μέχρις ἡμῶν διαδομένη παράδοσις καθ' ἣν ὁ Διόνυσος ὁ Θράξ, δηλαδὴ ὁ ἴδιος Διόνυσος καὶ τοῦ Παγγαίου, εἶχεν ἀνακοινώσει εἰς τοὺς κατοίκους τῶν Λειβήθρων, τοῦ Πιερικῶ Παγγαίου ὅτι ἡ πόλις των θὰ κατεστρέφετο ὑπὸ συὸς (γουρούνας), ὅταν ὁ Ἥλιος θὰ ἔβλεπε τὸ νεκρὸν σῶμα τοῦ Ὀρφέως νὰ ἐνταφιάζηται εἰς τὴν πόλιν των. Ἐχοντες τὴν πεποίθησιν, οἱ Λειβήθριοι, ὅτι οἰονδήποτε ζῶον δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ καταστρέψῃ τὴν πόλιν των ἠδιαφόρησαν καὶ δὲν ἐφύλαξαν τὸν τάφον. Ἡ ἐπιτυμβία στήλη ἀνετράπη ἀπὸ ἀπροσεξίαν καὶ ἀμέλειαν καὶ οὕτω ἐπηλήθευσεν ἡ προφητεία καθ' ὅσον τὴν ἰδίαν νύκτα ὁ χεῖμαρρος «σῦς» ἐπέφερε καταιστροφὴν κατακλύσας ἀνθρώπους καὶ κτήνη.

Τὸ νόμισμα τῆς Συός.

Κατὰ τὴν περίφημον ταύτην παράδοσιν καὶ δοξασίαν εἰς σημεῖόν τι τῶν ἐρειπίων τῶν μνημείων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, εὕρισκεται κεκρυμμένον

νόμισμα, ὅπερ φέρει τὸν τύπον μιᾶς ἀγρίας σὺδος (γουρούνας μὲ τὰ γουρουνόπουλά της). Διὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ νομίσματος τούτου πάντες, ξένοι ἢ Ἕλληνες, ἀνασκάπτουν τὰ ἔρειπια. Καλότυχος ἐκεῖνος πὺ θὰ τὸ εὔρη!! Θὰ ἀνακαλύψῃ χάρις εἰς αὐτὸ κεκρυμμένους θησαυρούς, τὸ χρῆμά του δὲν θὰ

Paul Perdrizet. Γάλλος ἀρχαιολόγος, συγγραφεὺς τῆς πραγματείας «Λατρεῖαι καὶ Μῦθοι τοῦ Παγγαίου—Νομισματικὴ τῆς Μακεδονίας—Σκαπτὴ Ὑλη».

ἐξαντληθῆ ποτὲ καὶ ὅλαι αἱ ἐργασίαι του θὰ εὐδοωθοῦν. Φαίνεται ὅμως ὅτι οὐδεὶς μέχρι τοῦδε τὸ ἀνεκάλυψε. Πόθεν ἄραγε, νὰ προῆλθεν ὁ μῦθος οὗτος; Σήμερον, ὅτε εὐρέθη ἡ ἀγρία κάπρος ἐπὶ τοῦ παναρχαίου νομίσματος τοῦ περιφήμου ὄρους ἀπὸ τὸν χρυσὸν πὺ ἐφύλαττε μέσα εἰς τοὺς κόλπους του, «γῆς χρυσόβωλον λέπας Πάγγαιον» (Εὐριπίδου Ρῆσος 921) δηλαδὴ «πλούσιο σὲ χρυσάφι Πάγγαιο», καὶ ἀπὸ τοὺς ἐκ χρυσοῦ θησαυρούς, τοὺς ὁποίους οἱ πρῶτοι βασιλεῖς τῶν Πιέρων εἶχον θάψει ἐκεῖ, οὐδ' ἐπ'

ἐλάχιστον ἀμφιβάλλω ὅτι ἡ παράδοσις ἐξεκίνησεν ἀπ' ἐκεῖ, τοσούτῳ μᾶλλον καθόσον ἀκριβῶς τὸ Παγγαῖον σχηματίζει τὸ κέντρον ἀπ' ὅπου ἐκπηγάζει ἡ παράδοσις αὕτη εἰς τὴν Μακεδονίαν, Θράκην, Ἀσίαν, Ἑλλάδα, Αἴγυπτον, Κύπρον, Κρήτην, Ἰταλίαν, Ἡπειρον, Σερβίαν, Βουλγαρίαν καὶ ἔτι περαιτέρω. Φαίνεται μάλιστα ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἐπίστευσεν ὅτι αὐτὸ τὸ μαγικὸν νόμισμα ἀνῆκεν εἰς κάποιον λαὸν τῆς Παιονίας, διότι εἰς τὰς ὁδηγίας ποῦ δίδουν τὰ σολομωνικὰ βιβλία, διὰ νὰ ἀνακαλύψουν τοὺς θησαυροὺς τοῦ χρυσοῦ, συνιστοῦν νὰ γίνῃ χρῆσις μεταξὺ ἄλλων μαγικῶν ἀντικειμένων καὶ σπόρων τοῦ φυτοῦ παιωνία.

Α Λ Λ Α Τ Ο Π Ω Ν Υ Μ Ι Α

Οἱ Ζαιελέσι (Ζηλιάχωβα - Νέα Ζίχνα).

Ἡ Ζηλιάχωβα, Ζελίχοβα, Ζηλίχοβα, τὸ Ζελίχοβον, Ζελίχωβα ἢ Ζίχνα, κειμένη εἰς τὴν πεδιάδα βορείως τοῦ ποταμοῦ Ἀγγίτου, ὅστις τὴν χωρίζει εἰς δύο ἴσα μέρη καὶ ὅπου εὐρίσκεται ἡ πόλις τῶν Ἰχναίων, περιλαμβάνει τὸ ἥμισυ τοῦ Παγγαίου, ὕψους 1872 μ., καὶ ὀλόκληρον τὸ Μενοίκιον ὄρος, ὕψους 1222 μ. Εἰς τοὺς πόδας τοῦ Μενοικίου ὄρους καὶ εἰς ὕψος 200 μέτρων καὶ ὄχι μακρὰν ἀπὸ τὸ χωρίον Ζίχνα εὐρίσκεται μία σημαντικὴ πόλις ὀνομαζομένη τοῦλάχιστον ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους Ζελιάχοβα, Ζαιλιάχοβα, Ζηλιάχοβα, Ζελίχοβα, Ζιλίχοβα, Ζελέοβα. Αὕτη ἡ νοθογενής, ἑτερόγλωσσος ὀνομασία ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸν Ζελεία καὶ τὸ σλαβικὸν - οβα, φανερῶναι τὴν χώραν τῶν Ζαιελέων, ἣτις ὡς φαίνεται ἀπὸ τὸν τύπον τῶν νομισμάτων, θὰ κατελάμβανε τὸ ὄρεινόν τιμῆμα τῆς περιφερείας καὶ ἰδίως τὸ Μενοίκιον. Κατὰ τὸ Μέγα Ἐτυμολογικὸν Λεξικὸν ἡ πόλις Ζέλεια ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὸ Ἥλιος, τὸν ὁποῖον ἐλάτρευον ἐκεῖ.

«Ζέλεια ὠνόμασται διὰ τὸ τὸν ἥλιον ἐν αὐτῇ λίαν εὐσεβεῖσθαι». Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰς αἰέλιος, ἀέλιος, ἥλιος Βάλειος, Βέλιος, Ὑέλη Ζέλη κλπ., τὸ ὄνομα τῶν ὄρεισβίων Ζαιελέων ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν, τοῦθ' ὅπερ προσαρμόζεται καὶ συμφωνεῖ πολὺ μ' ἓνα λαὸν τοῦ Παγγαίου, μέγα κέντρον Παιονικὸν τῆς λατρείας τοῦ Ἥλιου».

ΝΕΑ ΠΙΕΡΙΑ - ΠΑΓΓΑΙΟΥ. Οἱ Μεθώνιοι (Μουσθένη).

Οἱ κάτοικοι τῆς Πιερίας τοῦ Ὀλύμπου, λαὸς Παιονικὸς κατὰ τὸν Στράβωνα, ἐκδιωχθέντες ἀπὸ τὴν πατρίδα τῶν Παιονίαν, ἣτις ἐξετείνετο μέχρι Πελαγονίας, δηλαδὴ τοῦ σημερινοῦ Μοναστηρίου Σερβίας, κειμένην μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τῶν ποταμῶν Πηνειοῦ καὶ Ἀλιάκμονος, ἤλθον καὶ ἐγκατεστάθησαν πέραν τοῦ Στρυμόνος πρὸς τὴν νοτιάν πλευρὰν τοῦ Παγγαίου, ὅπου

σήμερον ἢ περιφέρεια τῆς Ἐλευθερουπόλεως (τοῦ Πραβίου). Ἐκεῖ μετέφεραν τὸ ὄνομα τῆς χώρας των Πιερίας, Νέα Πιερία, Πιερικὸς Κόλπος καὶ τὸ ὄνομα τῶν πόλεων των, ὅπως τῆς Μεθώνης (Μοσθένη), κτίζοντες ἐκεῖ ἄλλας ὁμοίας πόλεις ὡς Φάγρης—Πέργαμος—Ἀπολλωνία—Γαληψὸς—Ἐλευθαρεῖ (Ἐλευθεραί), ὡς μᾶς πληροφοροεῖ ὁ Θουκυδίδης (II 99). «(Τημενίδαι) πρῶτον ἐκτίσαντο καὶ ἐβασίλευσαν κρατήσαντες μάχη ἐκ μὲν Πιερίας Πιέρρας, οἱ ὕστερον ὑπὸ τὸ Πάγγαιον πέραν Στρυμόνος ὠκησαν Φάγρητα καὶ ἄλλα χωρία, καὶ ἔτι καὶ νῦν Πιερικὸς Κόλπος καλεῖται ἢ ὑπὸ τῷ Παγγαίῳ πρὸς θάλασσαν γῆ».

Ὅπως εἶναι φυσικὸν καὶ ὡς βεβαιοῦται ἐπίσης ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, οἱ Πιέρρες τοῦ Παγγαίου ἔλαβον εἰς τὴν κατοχὴν των τὰ μεταλλεῖα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου τοῦ Παγγαίου. Θὰ ἐξεμεταλλεύοντο ἀπὸ κοινοῦ μὲ τὸς γείτονας, τοὺς Ἡδωνοὺς, Ὀδομάντους καὶ τοὺς Σατραίους ἢ Σαπαίους, οἵτινες ὑπερήσπιζον τὰς προσεγγίσεις τοῦ Παγγαίου καταλαμβάνοντες τὰς στενὰς διόδους Ροδόπης καὶ τὰς διαβάσεις τοῦ Νέστου, πού ἄγουν ἀπὸ τὴν κυρίως εἰπεῖν Θράκην πρὸς τὸ Παγγαῖον. Θὰ ἦτο ὄθεν ἐκπληκτικὸν ἂν δὲν εἴχομεν νομίσματα ἀπὸ τοὺς πλουσιωτάτους Πιέρρας, ἀφοῦ ἔχομεν τόσον πολυτίμους ἐκδόσεις νομισμάτων τῶν Ἡδωνῶν καὶ τῶν Σαπαίων, τοσοῦτο μᾶλλον καθ' ὅσον ὁ λαὸς οὗτος ἦτο ἀρκούντως ἰσχυρὸς ἀφ' ἐνὸς μὲν ἴν' ἀντισταθῆ κατὰ τῆς Περσικῆς εἰσβολῆς, ὅταν ὁ στρατὸς τοῦ Μεγάλου Βασιλέως ἐπέρασε κάτω ἀπὸ τὰ τείχη τῶν πόλεων τούτων, καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ δυνηθῆ νὰ προστατεύσῃ τὴν ἐλευθερίαν του μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Φιλίππου τοῦ Β' τῆς Μακεδονίας.

Μεταξὺ τῶν πόλεων τῶν Πιέρων τοῦ Παγγαίου, πρέπει ν' ἀναφέρωμεν ἐν πρώτοις τὴν Μεθώνην, ὁμώνυμον τῆς Μεθώνης τῆς Πιερίας τοῦ Ὀλύμπου. Ἡ ὑπαρξίς της, τὴν ὁποῖαν ἀδίκως ἀρνοῦνται μερικοὶ νεώτεροι συγγραφεῖς, οἱ ὁποῖοι ἀποδίδουν εἰς τὴν μίαν ἐξ αὐτῶν πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἄλλην, ἔχει διαπιστωθῆ σαφέστατα ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους. Ὁ Στέφανος Βυζάντιος ἀπαριθμεῖ, κατὰ τὸν Δημήτριον τὸν Μάγνητα, πέντε πόλεις μὲ τὸ ὄνομα Μεθώνης, ἐξ ὧν μίαν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ μίαν ἐν Θράκῃ, τοῦτέστιν ἢ θέσις της ἰσχυρῶς περισφίγγεται εἰς τὴν Μακεδονίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὁ Στράβων ἀναφέρει μίαν Μεθώνην τῆς Θράκης, τὴν ὁποῖαν ὁ Δημοσθένης διακρίνει ἀπὸ τὴν Μεθώνην τοῦ Ὀλύμπου, ἀποκαλῶν αὐτὴν Μακεδονικὴν. Ἡ Μεθώνη τῆς Θράκης ὑπῆρξε κατὰ τινὰ παράδοσιν, ἀποικιοθεῖσα ἀπὸ τοὺς Ἑρετριεῖς ἐκδιωχθέντας ἐκ τῆς Κερκύρας ἀπὸ τοὺς Κορινθίους, καὶ ἀπὸ τὴν Μητρόπολιν των ἀπὸ τοὺς παλαιούς των συμπολίτας. Τότε ἔπλευσαν πρὸς τὴν Θράκην καὶ κατέλαβον ἐκεῖ τὴν χώραν, τὴν ὁποῖαν ἐκράτει ὁ Μέθων ὁ πρόγονος τοῦ Ὀρφέως, ἀφίνων εἰς αὐτὴν τὸ παλαιὸν της ὄνομα Μεθώνη. «Ἐπὶ Θράκης ἔπλευσαν καὶ κατασχόντες χωρίον ὃ πρότερον οἰκῆσαι Μέθωνα τὸν Ὀρφέως πρόγονον» (Πλούταρχος).

Αὐτὴ ἡ Χώρα τῆς Πιερίας τοῦ Παγγαίου ἔλαβε κατ' ἀρχὴν τὸ ὄνομα τῆς Μεθώνης, ἀδελφῆς ἢ συζύγου τοῦ Πιέρου, τῆς ὁποίας τὰ τέκνα ὠνομάζοντο Οἶαγρος καὶ Καλλιόπη, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐγεννήθη ὁ Ὅρφεύς. Ἡ Μεθώνη ταυτίζεται μὲ τὴν σημερινὴν κωμόπολιν Μουσθένη—Μοθενία—Μοθονία, ἡ ὁποία ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἐκαλεῖτο Μεστιγιάν. Εἰς τὴν συλλογὴν τῶν νομισμάτων τοῦ ἄλλοτε προξένου τῆς Θεσσαλονίκης Μιχάλοβιτς ὑπάρχει ἀργυροῦν νόμισμα προελεύσεως Μεθώνης, τὴν ὁποίαν δίδει ὁ Ὅμηρος 11 2, 716, φέρον τὰ γράμματα ΜΑΘΩ—ΜΑΘΥ—ΜΕΘΩ—ΜΕΘΟ.

Οἱ Ἰχναῖοι (Ζιχναιῶται).

Ἐχει διαπιστωθῆ κατὰ τρόπον ἀπολύτως ἀσφαλῆ ὅτι ἡ πόλις Ἰχναὶ ἀνῆκεν εἰς τὸ Μακεδονικὸν βασιλεῖον κατὰ τὴν πρὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Α' περίοδον. Ὁ Ἡρόδοτος (Ζ' 123) ὁμιλῶν περὶ τῆς Βοττιαίδος κατακτηθείσης ἀπὸ τοὺς Μακεδόνας λέγει ὅτι αἱ πόλεις Ἰχναὶ καὶ Πέλλα κατεῖχον τὸ παραθαλάσσιον μέρος, τὸ ὁποῖον εἶναι στενὸν «τοῖς ἔχουσι τὸ παρὰ θάλασσαν, στενὸν χωρίον, πόλεις Ἰχναὶ τε καὶ Πέλλα». Πρόκειται περὶ ἄλλης πόλεως φερούσης τὸ αὐτὸ ὄνομα. Ἡ ταυτότης ὁμῶς τῶν νομισμάτων τῶν Ἰχναίων μὲ τὰ νομίσματα τῶν Ἡδωνῶν τοῦ Παγγαίου, μᾶς ἐπιτρέπει νὰ υποθέσωμεν ὅτι ὑπῆρχε δευτέρα πόλις μὲ τὸ αὐτὸ ὄνομα ἔξω ἀπὸ τὸ βασιλεῖον τῆς Μακεδονίας καὶ ἰδίως πέραν τοῦ Στρυμόνος, ἐκεῖ ὅπου προσέφυγον τόσοι ἄλλοι λαοὶ Παιονικοὶ τῆς Μακεδονίας διατηροῦντες τὰς παλαιὰς τῶν ὀνομασίας. Ὁ Θουκυδίδης ὁμιλῶν περὶ τῆς χώρας τῶν Ἰχνῶν (11 99), πλησίον τῆς Πέλλης, λέγει, χρησιμοποιοῦν τοὺς αὐτοὺς ὄρους μὲ τὸν Ἡρόδοτον, ὅτι ἀνῆκεν ἀρχικῶς εἰς τὴν Παιονίαν, ἀλλ' οἱ πρόγονοι τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Α' τὴν εἶχον καταλάβει καὶ ἐξεδίωξαν ἐξ αὐτῆς τοὺς παλαιοὺς κατοίκους ὅπως καὶ τοὺς Ἡδωνοὺς, πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ἀξιοῦ καὶ τοῦ Στρυμόνος.

«Τῆς δὲ Παιονίας παρὰ τὸν Ἀξιὸν ποταμὸν στενὴν τινὰ καθήκουσαν ἄνω Πέλλης καὶ θαλάσσης ἐκτήσαντο καὶ πέραν Ἀξιοῦ μέχρι Στρυμόνος, τὴν Μυγδονίαν καλούνην Ἡδῶνας ἐξελάσαντες νέμονται». Ἀφοῦ οἱ Ἡδωνοὶ καὶ σχεδὸν ὅλοι οἱ λοιποὶ Παῖονες τῆς κατακτηθείσης Μακεδονίας, ἦλθον καὶ ἐγκατεστάθησαν περὶ τὸ Παγγαῖον, πέραν τοῦ Στρυμόνος μέχρι τοῦ Νέστου, ἔπρεπε νὰ εὐρεθοῦν ἕλη τῶν Ἰχναίων πού εἶχον κόψει, ἀπὸ κοινοῦ καὶ ἐν συμμαχίᾳ μετὰ τῶν Ἡδωνῶν, αὐτὰ τὰ νομίσματα, ἅτινα διαφέρουν μόνον ὡς πρὸς τὰς ἐπιγραφάς. Ἐξ οὗ ὁ Στέφανος Βυζάντιος ὁμιλῶν περὶ τῆς πόλεως τῶν Ἰχνῶν, πού ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος, λέγει ὅτι ὑπῆρχε δευτέρα πόλις μὲ τὸ αὐτὸ ὄνομα ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ, δηλονότι εἰς τὴν περὶ τὸν Στρυμόνα Χώραν. Καὶ ἂν ρίψη τις ἐν βλέμμα εἰς τὸν Χάρτην τῆς σημερινῆς ἀνατολικῆς Μακεδονίας, εὐρίσκει ἀνατολικῶς τοῦ Κάτω Στρυμό-

νος καὶ τῆς λίμνης Ἀχينوῦ εἰς μίαν ἐπαρχίαν ὀλόκληρον τὸ ὄνομα τῆς Ἰχνας (Καζᾶς τῆς Ζίχνας). Κεῖται μεταξὺ τοῦ Πραβίου, πρὸς νότον, τῶν Σερρῶν πρὸς βορρᾶν, τῆς λίμνης τ' Ἀχينوῦ καὶ τῆς Δράμας πρὸς ἀνατολάς. Σχεδὸν εἰς τὸ κέντρον αὐτῆς τῆς ἐπαρχίας εὐρίσκομεν σήμερον ἀπὸ τὴν βορείαν πλευρὰν τοῦ ποταμοῦ Ἀγγίτου μίαν πόλιν, τὴν ὁποίαν ὀνομάζουν τώρα Ζίχναν ἢ Ζίχλαι, παλαιὰν πρωτεύουσαν τῆς περιοχῆς καὶ μέχρι χθὲς μόνιμον ἔδραν τοῦ Τούρκου Ἀγᾶ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα ἡ ἐπαρχία. Πλησίον τῆς εὐρίσκονται ἤδη σημαντικὰ ἑρείπια τῆς Ζίχνας. Τὸ ὄνομα τοῦτο συναντᾶται ἤδη κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν. Κατὰ τὸν Στέφανον Βυζάντιον καὶ νεωτέρους συγγραφεῖς τὸ ὄνομα Ἰχναῖ προέρχεται ἀπὸ τὴν λέξιν ἴχνη, τὰ ἀποτυπώματα τῶν πεδῶν. Πλεῖστα νομίσματα τῶν Ἰχναίων ἔχουν διασωθῆ φέροντα εἰς τὴν μίαν πλευρὰν ἀποτυπώματα ἀνθρωπίνων ποδῶν.

Οἱ Τυντηνοὶ (Τζιντζῶται).

Τὰ νομίσματα τῶν Τυντηνῶν εἶναι ὁμοίου τύπου πρὸς τὰ τῶν Ἰχναίων, ἀνάγονται δὲ εἰς ἐποχὴν προγενεστέραν τῆς βασιλείας Ἀλεξάνδρου τοῦ Α'. Εἶναι ἤδη ἀποδεδειγμένον ὅτι τὰ νομίσματα τῶν Ἰχναίων ἐκόπησαν εἰς τὴν Ἰχναν τοῦ Παγγαίου καὶ ὄχι εἰς τὴν ὁμώνυμον πόλιν κειμένην πλησίον τοῦ Ἀξιοῦ. Τοῦτο ὑποστηρίζει ὁ σοφὸς Καθηγητῆς Perdrizet P., διότι τὰ τρία τεμάχια αὐτῶν τῶν νομισμάτων εὐρέθησαν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Παγγαίου. Ὅθεν ἔναντι τῆς σημερινῆς Ζίχνης, ἡ ὁποία χωρίζεται ἀπὸ τὴν λίμνην τ' Ἀχينوῦ, εὐρίσκεται εἰς ἑλληνικὸς οἰκισμὸς φέρων ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεσαίωonos τουλάχιστον, ἂν μὴ καὶ πρότερον, τὸ ὄνομα Τίντος, Τσίντζος, Τζιντζος, Ζίντσος, καὶ ὅπως ἀπὸ τὸ Κύζηκος - ηνῶν, Ἀβυδος - ηνῶν, γίνεται Τζίντζος - Τιντζ - ηνῶν, Ταιντ - ηνῶν, Τιντ - ηνῶν καὶ ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸν νεοελληνικὸν τύπον Τυντηνῶν—Τυντανῶν—Τυντάνων ἢ Τυντήνων.

Τὸ Ροδολίβος καὶ τὰ τοπωνύμια τῆς περιοχῆς Παγγαίου.

Ἀνεξαρτήτως ὅμως τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων εἰδικῶν ἱστορικῶν λόγων περὶ τῆς ἐτυμολογίας τοῦ τοπωνυμίου, θὰ πρέπει νὰ τονισθῆ καὶ τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ τὸ Ροδολίβος εἶναι ἀναμφισβητήτως τόπος κατωκημένος ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων, πάντως ὅτι ἰδρυθῆ οὐχὶ βραδύτερον τοῦ 5ου π. Χ. αἰῶνος, δηλαδὴ καθ' ἣν ἐποχὴν ἰδρυθῆ καὶ ἡ μεγάλη καὶ ἱστορικὴ γειτονικὴ πόλις τῆς Ἀμφιπόλεως, ἣτις πρότερον ὀνομάζετο «Ἐννέα Ὀδοί», τοῦθ' ὅπερ συνάγεται ἐκ τῶν σωζομένων αὐτόθι σπηλαίων. Κατὰ συνέπειαν καὶ τὸ ὄνομα ἀσφαλῶς ἐδόθη εἰς αὐτὸ ἔκτοτε. Ὅταν λοιπὸν ἔχωμεν περὶ τὸ Ροδολίβος ἄλλα ἑλληνικὰ τοπωνύμια ὡς τὸ τῆς Ἀμφιπόλεως, Δραβήσκου, Μυρκίνου, Ἀργίλου, Δάτου, Γαζῶρου, Ἰχνῶν, Μεθώνης, Γαληψοῦ, Ἀπολλωνίας, Περ-

γάμου, Ἐλευθερῶν, Οἰσύμης, Φάγητος, Τραγίλου, Κρηνίδων, αἵτινες μετωνομάσθησαν Φίλιπποι κλπ. κλπ., κατὰ τίνα λογικὴν θὰ καταλήξωμεν εἰς τὴν ἄποψιν ὅτι εἰς τὸ Ροδολίβος ἐδόθη σλαυϊκὸν ὄνομα; Πότε, πῶς καὶ διατί ἔλαβε σλαυϊκὸν ὄνομα, κατ' ἐξαιρέσιν μόνον αὐτό, ὅταν πέριξ αὐτοῦ ὅλοι οἱ κατωκημένοι τόποι ἔφερον ἑλληνικὰ ὀνόματα; Ἴδου διατί δὲν εἶναι ἀρκετὸν νὰ λέγη κανεὶς ὅτι ἡ λέξις Ροδολίβος ἔχει προέλευσιν σλαυϊκὴν διότι φωνητικῶς ὁμοιάζει μὲ τὴν σλαυϊκὴν λέξιν «Ρόντλιβ» ὅπως αὐθαιρέτως καὶ χωρὶς ἄλλην τινα συνδεομένην μὲ αὐτὸ ἱστορικὴν αἰτίαν ἢ ἐξήγησιν. Ἄν ἐπρόκειτο βεβαίως περὶ ὀνόματος ἔχοντος τουρκικὴν ρίζαν, ὡς τὸ Κιούπ - κιόι, Γενή-κιόι, Μπαντέμ τσιφλίκ, Μπερεκετλή, Ντικιλῆ Τὰς κλπ., θὰ ἐλέγομεν ὅτι κατὰ τὴν μακροχρόνιον τουρκικὴν κυριαρχίαν ἐδόθη τουρκικὸν ὄνομα ἢ διότι τότε ἰδρῦθη ἢ διότι μετωνομάσθη τὸ παλαιόν του ὄνομα. Τοιοῦτόν τι ὅμως δὲν συνέβη καὶ κατ' οὐδένα τρόπον εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποστηριχθῆ. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει καὶ ὁ Δραβῆσκος ἐλέγετο Σδραβῆκι καὶ ἡ λέξις Σδράβε εἰς τὴν βουλγαρικὴν σημαίνει ὑγεία, ὅμως τὸ Σδραβῆκι εἶναι ἢ ἀρχαία καὶ ἱστορικὴ πόλις Δραβῆσκος, ὅπου ἔλαβον χώραν μεγάλα καὶ αἱματηραὶ μάχαι τὸν Δ' αἰῶνα π. Χ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- COLLART PAUL: Philippes ville de Macédoine, Paris 1937.
HEUZÉY - DAUMET: Mission Archéologique de Macédoine, Paris
1876.
COLOCOTRONIS V.: La Macédoine et l'Hellénisme Contemporain.
J. SVORONOS: L'Hellénisme primitif de la Macédoine, Paris 1919.
ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ: Ἱστορία Πελοποννησιακοῦ Πολέμου.
ΗΡΟΔΟΤΟΥ: Ἱστορίαι.